

Netbeheer Nederland
De heer A. Jurjus
Postbus 90608
2509 LP DEN HAAG

Kenmerk: 201700324

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer Jurjus,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. Schippers

Koninklijke vereniging van Gasfabrikanten in Nederland

201700285
325

28 maart 2017

Aan de informateur

Geachte mevrouw Schippers,

U staat aan de vooravond van de vorming van een nieuwe regering. Een van de grote onderwerpen de komende jaren is de manier waarop Nederland invulling gaat geven aan het klimaatakkoord van Parijs. De transitie naar een CO₂-arme energiehuishouding is een noodzakelijk maar ook een complex vraagstuk. Een succesvolle transitie vraagt de inzet van bedrijven, burgers en overheid en zal grote impact hebben op de inrichting van onze samenleving. Tegelijkertijd biedt de overgang naar een groene economie ook kansen.

"Nederland aardgasland" gaat op weg naar een CO₂-arme samenleving een nieuwe fase in. De rol van aardgas als dominante energiedrager zal geleidelijk minder worden en hernieuwbare gassen zullen steeds meer hun intrede doen. In het huidige politieke en maatschappelijk debat staat CO₂-reductie vaak gelijk aan het uitfaseren van aardgas. Inderdaad moeten we snel CO₂ uitstoot verminderen. Het terugdringen van het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving, zoals door bijvoorbeeld betere isolatie of toepassing van hybride warmtepompen, draagt daar zeker aan bij. Maar de energietransitie in zijn geheel gaat over veel meer zaken. Het gaat ook over leveringszekerheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid. Het gaat over innovatie en het bieden van alternatieven. Het gaat ook over het energie en grondstoffengebruik in de industrie, over mobiliteit en over energieproductie.

De Nederlandse gassector ziet in de maatschappelijke transitie veel mogelijkheden om een rol van betekenis te blijven spelen. In de periode tot 2050 zal het gebruik van aardgas sterk afnemen. Echter, totdat er voldoende duurzame alternatieven zijn, is de inzet van aardgas als schoonste fossiele brandstof wel een effectieve mogelijkheid om CO₂ te reduceren. Daarnaast vormt hernieuwbaar gas, dat steeds meer beschikbaar komt in de vorm van biogas maar ook bijvoorbeeld waterstof, op veel terreinen een goed alternatief voor aardgas, met name voor sectoren waar emissiereductie lastig te realiseren is. Op die manier kan een deel van de bestaande gasvoorziening verder vergroenen. De huidige gasinfrastructuur blijft in dat verband een belangrijke rol spelen, ook voor de noodzakelijke opslag van energie.

De Nederlandse gassector, verenigd in de gasassociatie KVGn heeft een ambitieuze agenda opgesteld. In deze agenda wordt per energiefunctie aangegeven wat de concrete mogelijkheden zijn om CO₂ uitstoot te vermijden en wat onze rol daarin is. Belangrijk uitgangspunt is dat we aardgas alleen daar inzetten waar er nog geen duurzame alternatieven zijn, waar het de ontwikkeling van die alternatieven niet in de weg zit en waar het de grootste toegevoegde waarde voor de samenleving en de eindgebruiker heeft.

Koninklijke vereniging van Gasfabrikanten in Nederland

Graag bied ik u hierbij onze visie en agenda aan. Tevens doen we een aantal concrete beleidsaanbevelingen waarmee we de energietransitie kunnen helpen versnellen. Ik hoop dat deze aanbevelingen u van dienst zijn bij het opstellen van de energieparagraaf in het nieuwe regeerakkoord.

Ik wens u veel succes en wijsheid toe bij het uitvoeren van deze uitdagende taak en ben uiteraard beschikbaar voor een nadere toelichting.

Han Fennema
Voorzitter KVGn.

Minder CO₂, wij doen mee

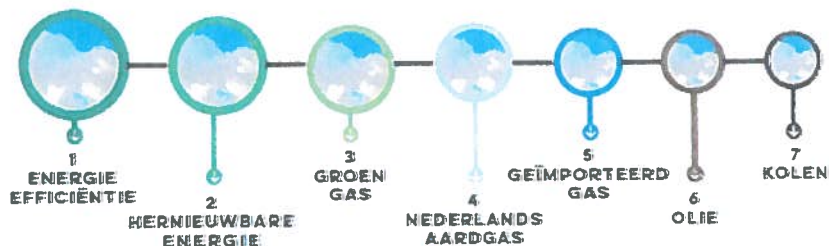
Gas op Maat

De maatschappij is op weg naar een CO₂-neutraal energiesysteem. De gasector wil graag bijdragen aan het behalen van deze doelstelling.

In de transitieperiode is de rol van aardgas maatwerk: we moeten aardgas alleen daar inzetten waar er nog geen duurzame alternatieven zijn, waar het de ontwikkeling van die alternatieven niet in de weg zit en waar het de grootste toegevoegde waarde voor de samenleving en de eindgebruiker heeft.

We noemen dat 'Gas op Maat'. In de energietransitie kan aardgas als schoonste fossiele brandstof en energiedrager een belangrijke rol vervullen, om versneld emissies terug te dringen, maar alleen daar waar het bijdraagt aan de transitie en er geen lock-in situaties ontstaan die betere opties op termijn belemmeren.

LADDER VAN ZEVEN

Gas-op-Maat heeft de 'Ladder van zeven' als richtinggevend principe.

Verlagen van de CO₂ uitstoot is leidend. Er is direct CO₂-reductie te behalen indien een energievorm laag op de ladder wordt vervangen door een energievorm hoog op de ladder. Omdat hernieuwbare energie nog niet voldoende beschikbaar is om de volledige energiebehoefte te dekken zullen conventionele energiedragers nog enige tijd van belang zijn. Voor zo lang dat nog het geval is, zal het Nederlandse aardgas volgens het principe van de ladder van 7 de voorkeur genieten ten opzichte van geïmporteerd aardgas, olie en kolen. Immers, Nederlands aardgas heeft een lagere CO₂ footprint en levert de Nederlandse samenleving direct geld op. Maar, er zijn ook energiefuncties waar aardgas geen logische keuze meer is omdat hernieuwbare bronnen het kunnen vervangen. KVGN heeft deze visie uitgewerkt voor alle functionaliteiten van het energiesysteem.

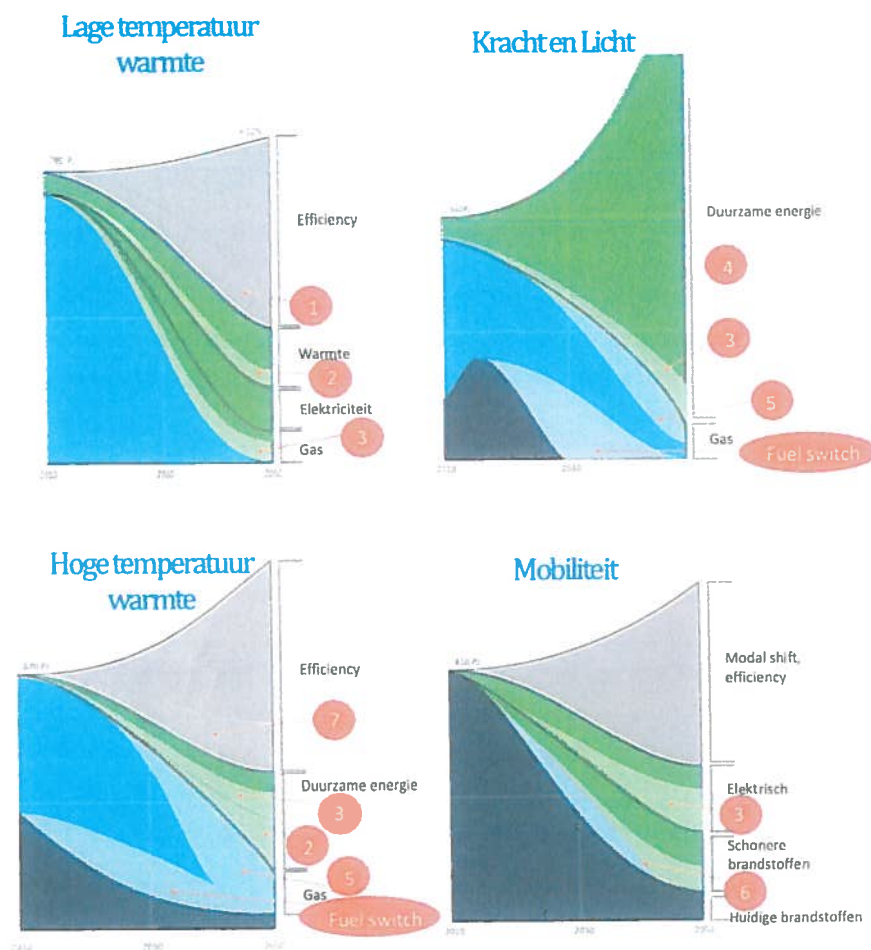
Een voorbeeld: vervanging van kolen door de inzet van aardgas geeft direct CO₂-reductie bij de grootschalige opwekking van elektriciteit. Maar ook: in nieuwbouwwoningen is een gasaansluiting niet meer vanzelfsprekend. Als vertegenwoordiger van de Nederlandse gasector, zal KVGN zich inzetten om gas(sen) een optimale rol te laten spelen onderweg naar, en in een CO₂-neutraal energiesysteem.

De Energieagenda van het ministerie van Economische Zaken geeft aan dat het van belang is om de stappen naar een CO₂-neutrale energiehuishouding te baseren op uitgewerkte transitiepaden. De gasector heeft transitiepaden voor de hele energiemix voor ieder van de vier energiefuncties ontwikkeld in de zogenaamde Gilde-agenda.

Transitiepaden & Gilde Agenda

Figuur 1 Gas op Maat transitiepaden uitgewerkt voor de energiefunctionaliteiten.

In de Gilde Agenda toont KVGN wat de gasector zelf binnen thema's aan initiatieven ontplooit en hoe ze daarmee bijdraagt aan de route naar een CO₂-neutraal, effectief en slim energiesysteem dat flexibel en betrouwbaar is. De thema's zijn:

1. Bijdragen aan verduurzaming van warmte in wijken & hybride warmtepompen
Betrokken: Gasunie en GasTerra.
  2. Duurzame warmte: synergie tussen geothermie en gas
Betrokken: NOGEPa en EBN
  3. Ontwikkelen potentieel hernieuwbaar gas (zoals biogas en waterstof)
Betrokken: GasTerra en Gasunie
  4. Offshore energie-integratie door Gas-meets-Wind
Betrokken: NOGEPa, EBN
  5. Bijdragen aan Afvang, hergebruik en opslag van CO₂ (CCUS)
Betrokken: NOGEPa, Gasunie en EBN
  6. LNG en bio-LNG in zwaar transport met name kleine zeevaart en binnenvaart
Betrokken: Shell en Gasunie
- Verder reduceren van methaanemissies
Betrokken: NOGEPa, Gasunie en EBN

Koninklijke vereniging van Gasfabrikanten in Nederland

Beleidsaanbevelingen KVGn.

Hoge temperatuur warmte & grondstoffen

- Benut voor proceswarmte de potentie van de ondergrond voor opslag en productie: realiseer een CCUS-pilotproject en verken de mogelijkheden van diepe geothermie. Beschouw daarbij CCUS in de eerste plaats als een oplossing voor en bij de moeilijk te verduurzamen industriële clusters en met nadruk niet als optie voor instandhouding van kolencentrales. Maak CCUS en diepe geothermie speerpunten in het deel-energieakkoord voor de industrie en pas een ketenbrede aanpak toe.
- Stimuleer vergassing- en vergistingstechnologieën om hernieuwbaar gas in te zetten als duurzame grondstof en duurzame hoge-temperatuur warmtedrager.
- Energie en grondstoffen kunnen niet los van elkaar kunnen worden gezien. KVGn pleit voor het erkennen van het belang van grondstoffen in het energiebeleid.
- Ontwikkel daarbij een masterplan hernieuwbaar gas (zoals biogas en waterstof) om de vraag naar grondstoffen voor de industrie en brandstof voor hoge-temperatuur warmte duurzaam in te vullen.

Kracht & Licht

- Sluit vanuit CO₂-efficiëntieperspectief kolencentrales om daarmee een stap hoger op de ladder van 7 te komen en laat gas haar flexibele rol in de transitie vervullen. Haal de vrijgekomen CO₂ rechten uit de markt om daling van de CO₂ prijs te voorkomen.
- Rol windenergie op zee sneller en goedkoper uit door synergie te stimuleren met aanwezige gas- en olie-infrastructuur via innovatieve gastehnologie zoals power-to-gas.

Lage temperatuur warmte

- Maak de aanschaf van hybride warmtepompen en isolatie financieel aantrekkelijker voor consumenten. Bijvoorbeeld via gebouw-gebonden financiering.
- Gebruik het afwegingskader dat is opgesteld door de Warmtetafel als leidraad voor het effectief verduurzamen van de gebouwde omgeving. (Groen) gas kan via hybride warmtepompen worden ingezet om leveringszekerheid van warmte aan bestaande (oude) woningen te verzekeren tijdens piekvragen in de winter, waarbij tegelijkertijd het elektriciteitsnet wordt ontlast.

Vervoer

- LNG (en bio-LNG) kan sterk bijdragen aan een betere milieuprestatie in de transportsector. Bespoedig de verdere marktintroductie van LNG door verlenging van de huidige accijnsteruggaveregeling na 2018 voor een periode van minimaal 5 jaar, zodat transportbedrijven zeker zijn van hun investering.
- Maak van het gebruik van waterstof in de mobiliteit een kernpunt in het deel-energieakkoord over vervoer. Realiseer demonstratieprojecten.

Financiering

- Gebruik aardgasbaten ook voor het financieren van de energietransitie, met name gericht op het stimuleren van de overgang van R&D naar commerciële toepasbaarheid. De overheid moet hierin als *launching customer* optreden en met risicodragend vermogen deelnemen aan projecten gericht op energie-innovatie.
- Ontwikkel samen met de gasector een plan om gezien het CO₂ besparingspotentieel van gas, de opbrengsten voor de overheid en de aanwezigheid van een stabiele en betrouwbare energie-infrastructuur tot een optimale benutting van de nationale gasvoorraden en gasinfrastructuur te komen in de periode tot 2050.
- Bepaal de energiebelasting op elektriciteit en gas op basis van CO₂-uitstoot en verreken de heffingskorting daarbij eerlijk.

Koninklijke vereniging van Gasfabrikanten in Nederland

Governance

- Zet in op stabiel beleid dat over kabinetten heen van kracht blijft, zodat dit bijdraagt aan het investeringsklimaat. Veranker dit beleid in een klimaatwet die technologie-neutraal is om innovatie en de laagste kosten te garanderen. Pas tevens cascadering van de governance toe, door lokaal bestuur verantwoordelijk te maken voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Koppel klimaat, energie en economie op ministerieel niveau.
- Stuur op een CO₂-doel, door versterking van het ETS. Indien nodig zijn aanvullende maatregelen mogelijk om het hoofddoel te halen, maar dienen zo veel mogelijk in internationale context tot stand te komen, aansluitend bij de energiemarkt en een groot deel van de energiegebruikers.

Koninklijke Vereniging van Gasfabrikanten in Nederland
De heer H. Fennema
Postbus 250
3190 AG ROTTERDAM

Kenmerk: 201700326

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer Fennema,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. M. Schippers

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. mevrouw Schippers, kabinetsinformatrice
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Geachte mevrouw Schippers, kabinetsinformatrice,

De verkiezingen zijn achter de rug en de vorming van een nieuw kabinet loopt. Daarmee ook de agendavorming voor de nieuwe bestuursperiode waarbij u intensief betrokken bent. Wij willen op u een beroep doen onderstaande onder de aandacht te brengen van de onderhandelende partijen.

Als Waddeneilanden zijn wij er trots op een uniek en onderscheidend deel van Nederland te zijn met een eigen identiteit, specifieke ambities en speciale opgaven. Het waddengebied maakt onderdeel uit van het werelderfgoed, is recent uitgeroepen tot het mooiste natuurgebied van Nederland en zeer geliefd een aantrekkelijk voor toeristen (internationaal).

Verder omvat het waddengebied een derde van de Nederlandse kust, ligt in drie provincies en heeft specifieke opgaven in relatie tot wonen, werken, natuur, recreatie.

Wij hebben te maken met uitzonderlijk veel verschillende (bestuurlijk betrokken) partijen, beheer- en belangenorganisaties, hetgeen het besturen van onze gemeenten en de uitvoering complex maken. Onze situatie geeft kansen waar het gaat om toetsen van nieuw te ontwerpen regelgeving en op innovatie gerichte trajecten. Wanneer het bij de Waddengemeenten werkt zal dit ook werkzaam zijn elders. De Waddentoets is een belangrijk instrument hierbij en heeft daarmee grote waarde voor de B.V. Nederland.

Natuurlijk zullen wij onze verantwoordelijkheid blijven nemen en ons richten op de instandhouding van de bijzondere kwaliteiten van onze eilandgemeenten en de bijbehorende uitdagingen.

In het bijzonder vragen wij aandacht voor de volgende aspecten:

- Leefbaarheid; de Waddeneilanden zijn anticiperregio en gezien de eilandpositie vraagt dit om extra aandacht voor wonen, maatschappelijke voorzieningen, onderwijs, werkgelegenheid, bereikbaarheid, toerisme en hieraan gerelateerd eenzijdig ondernemerschap. Het vinden van een goede balans rond deze thema's is een belangrijke opgave.
- Duurzaamheid; naast de algemene aandacht en ambities op dit vlak voor heel Nederland, gelden voor de Waddeneilanden specifieke kwetsbaarheden (natuur, ecologie, leefbaarheid), maar zeker ook kansen voor innovatie. In dit opzicht zijn wij graag experimenteerregio.
- De Waddentoets; het consequent toetsen van (te ontwerpen) landelijk beleid en regelgeving op effecten voor het waddengebied en onze eilandsituatie, waarbij onbedoelde negatieve consequenties om een aangepaste invulling vragen.

Dit heeft ook positieve consequenties voor andere regio's in Nederland. Voorbeeld hiervan is de herijking van het gemeentelijk belastinggebied (afschaffing forensenbelasting niet Nederlanders).

Bovengenoemde punten en de specifieke omstandigheden van onze eilanden hebben doorgaans een groter belang dan die van onze vijf gemeenten. Voor de aanpak van onze specifieke opgaven en het realiseren van onze ambities is goede samenwerking met het Rijk en de Provincies absolute voorwaarde. Wij zijn blij met afspraken die daarover met deze partijen in een convenant zijn vastgelegd.

Wij zullen als Waddeneilanden c.q. waddengemeenten de komende jaren gezamenlijk blijven optrekken en vragen om uw speciale aandacht voor enerzijds het Waddengebied als geheel en anderzijds nadrukkelijk ook voor onze eilanden. Voor nu wensen wij u en de betrokken politieke partijen succes in de informatieperiode.

Met de meeste hoogachting,

Het dagelijks bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling De Waddeneilanden (= samenwerkende waddengemeenten).

Mevr. C. Schokker-Strampel,
De voorzitter

Dhr. W.R.H. van Schoonhoven
De secretaris

De Waddeneilanden
Mevrouw C. Schokker-Strampel
Postbus 203
8860 AE HARLINGEN

Kenmerk: 201700328

Den Haag, 10 april 2017

Geachte mevrouw Schokker-Strampel,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E. Schippers

Internationale
Vereniging voor
Neerlandistiek

2017 201700329
Internationale Vereniging voor Neerlandistiek
Universiteit Utrecht
Trans 10 / kamer 2.37
3512 JK Utrecht, Nederland
Telefoon +31 (0)30 - 253 23 46
E-mail: bureau@ivn.nu website: www.ivn.nu

Mevrouw drs. E. Schippers, informateur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Positiepapier 'Nederlands telt'

Utrecht, 6 april 2017

Geachte mevrouw Schippers,

Mogen wij, om te beginnen, u als informateur bij de onderhandelingen over de vorming van een nieuw kabinet veel succes wensen. Als informateur komt veel op u af - dat realiseren we ons. Maar toch durven we uw aandacht te vragen voor iets dat ons allen raakt: de Nederlandse taal.

Onze taal en cultuur hebben het de afgelopen jaren zwaar te verduren gehad. Er is veel bezuinigd, met name op het Nederlands buiten de landsgrenzen. De kennis van de Nederlandse taal en cultuur is in het internationale verkeer van groot belang: cultureel, economisch en toeristisch verdienen investeringen in onze taal en cultuur zich dubbel en dwars terug. Een investering van een paar miljoen euro maakt een enorm verschil.

Vandaar dat we u graag ons manifest toesturen: 'Nederlands telt'. Hierin onderstrepen we dat investering in de Nederlandse taal en cultuur loont.

Vanzelfsprekend zijn we, desgewenst, van harte bereid dit toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Dr. Henriette Louwerse
Bestuursvoorzitter IVN

Drs. Iris van Erve
Directeur IVN

Prof.dr. Jan Renkema
Lid Raad van Advies IVN

Nederlands telt

Positie Nederlandse taal en cultuur in het buitenland verzwakt

- Nederland en Vlaanderen laten kansen liggen en verliezen daardoor cultureel en economisch terrein.
- Dit is nadelig voor handel, toerisme en onderzoek.
- Projecten voor € 3,5 miljoen kunnen op korte termijn gestart worden.

Oproep IVN aan regering en parlement

Het Nederlands verdient steun, ook over de grens. Als gevolg van bezuinigingen en krimp heeft het onderwijs in de Nederlandse taal en cultuur de laatste jaren een veer moeten laten. Daarmee doen Nederland en Vlaanderen zichzelf lelijk te kort. Kennis van de Nederlandse taal en cultuur blijkt voordelig voor handel, toerisme, communicatie en wetenschap. Er liggen plannen klaar voor € 3.5 miljoen om door een nieuw kabinet te worden uitgevoerd. Nu er na alle noodzakelijke bezuinigingen weer ruimte komt om te investeren, is dit een terrein waar investeringen lonend zijn.

1 Zware bezuinigingen

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft de afgelopen jaren stevig moeten bezuinigen om de Rijksbegroting weer op orde te krijgen. Hoewel begrijpelijk, is dit ten koste gegaan van de vertegenwoordiging van de Nederlandse taal en cultuur in het buitenland. Dit valt af te lezen aan uitgaven van de Nederlandse Taalunie, het Nederlands-Vlaamse samenwerkingsverband: de uitgaven voor internationaal onderzoek en onderwijs inzake de Nederlandse taal en cultuur zijn van 2010 tot 2016 teruggelopen van 3,4 miljoen naar 2,0 miljoen - een teruggang van 40 procent. Zonder corrigerende maatregelen loopt het aandeel voor het Nederlands in internationale context de komende jaren nog verder terug¹.

Door de bezuiniging over een langere periode² kan Nederland niet doen wat nodig is voor met name het bedrijfsleven en de uitstraling van onze cultuur wereldwijd. Juist in opkomende landen in Azië blijft de zichtbaarheid van de Nederlandse taal en cultuur verhoudingsgewijs sterk achter bij vergelijkbare landen (bijvoorbeeld Zweden en Portugal). En dat terwijl voor diverse economische,

---

¹ Zie het onderzoek van de Adviesgroep Financiële Openheid (voorjaar 2016), in opdracht van de Nederlandse en Vlaamse ministers van cultuur

² De bezuinigingen betroffen onder andere: opheffing of inkrimping van gerenommeerde instituten zoals het *Institut Néerlandais* in Parijs en het *Erasmus Taalcentrum* in Jakarta, beëindiging van het *Huygensbeurzenprogramma* voor buitenlandse studenten, en opheffing van een twintigtal *docentschappen* in o.a.: Australië, USA, Frankrijk, Groot-Brittannië, Griekenland en Italië. Ook is zwaar gesneden in het fijnmazige ondersteuningsprogramma wereldwijd voor docentennascholing, zomercursussen in Nederland en Vlaanderen en onderzoeksbeurzen.

dienstverlenende en maatschappelijke sectoren kennis van het Nederlands een aantoonbaar voordeel biedt. Bedrijven die handeldrijven met Nederland en Vlaanderen zoeken gericht medewerkers die het Nederlands goed beheersen³; Nederlandse bedrijven die internationaal opereren hebben behoefte aan mensen op locatie die als culturele en talige tussenpersonen kunnen optreden. Voor die contacten is het intellectuele, culturele klimaat dat de internationale neerlandistiek weet te creëren, van groot belang.

2 Meer dan *social return on investment*

Investeren in onderwijsposten aan universiteiten in het buitenland heeft een bewezen effect op uiteenlopende terreinen:

Internationaal (diplomatiek) verkeer

Nederland (en ook Vlaanderen) kan overtuigender opkomen voor eigen belangen, wanneer men in het buitenland meer weet dan dat de hoofdstad van Nederland Kopenhagen is. Sinds de opheffing van posten voor cultureel attachés is het in veel gevallen bijna onmogelijk geworden om uitwisseling van erfgoed en ideeën te stimuleren. Helaas juist ook in landen waar inwoners Nederlandse wortels hebben, en waar wij wel ankerpunten hadden (o.a. Australië, Canada).

Bedrijfsleven

Nederland en Vlaanderen kennen tal van internationaal georiënteerde bedrijven die er baat bij hebben in buitenlandse vestigingen ook werknemers te kunnen aantrekken die de Nederlandse taal en cultuur kennen. Juist door de bloei van de Neerlandistiek in Polen kon ING daar makkelijker opereren. Maar als Heineken een brouwerij wil openen in Taiwan zijn daar nauwelijks of geen Chinezen te vinden die goed contact kunnen houden met de hoofdvestiging.

Wetenschap en onderzoek

Nederland kent talrijke immateriële exportproducten: haar rijke cultuurgeschiedenis (Rembrandt, Mondriaan, Vondel); waterbeheersingstechnieken (Deltawerken); landbouwtechnieken (Wageningen). Voor de studie en verspreiding van de resultaten van onderzoek is kennis van de Nederlandse taal en cultuur in buitenlandse academische curricula onontbeerlijk. Geen enkele universiteit kan dit zonder samenwerking en ondersteuning vanuit de Lage Landen. Ook onze universiteiten profiteren hiervan.

Culturele diplomatie

De Nederlandstalige literatuur kent een hoge kwaliteit, die internationaal ook erkend wordt in vertalingen (Vlaanderen en Nederland waren op de boekenbeurs in Frankfurt afgelopen jaar gastland met 550 evenementen en 376 nieuwe vertalingen.) Juist hierdoor raakt men wereldwijd beter vertrouwd met de cultuur der Lage Landen dan ‘de jongen met de vinger in de dijk’ of de ‘permissive society’. In de toekomst blijven vertalersopleidingen nodig. Ook kan Nederland (en Vlaanderen) meer profiteren van uitwisselingsprogramma’s met veelbelovende studenten uit andere landen, die

---

³ Zo staat in het Verenigd Koninkrijk Nederlands op de vijfde plaats van meest gevraagde talen door het Britse bedrijfsleven (http://www.ucml.ac.uk/sites/default/files/pages/160/State_of_the_Nation_REPORT_WEB.pdf).

dan wel op de thuis-universiteit een basiskennis moeten hebben opgedaan van onze cultuur.

Ondersteund door OCW wordt op dit moment een veldonderzoek uitgevoerd waarin in kaart wordt gebracht wat investeringen ten behoeve van de Nederlandse taal en cultuur in het buitenland opleveren, het economische, sociale en culturele *return on investment*. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de IVN, de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. De IVN is de overkoepelende belangenorganisatie in het veld, met 700 hoogleraren en academische docenten in 40 landen, vorig jaar voor 15.000 studenten. De IVN werkt hierin nauw samen met de *Nederlandse Taalunie*, De Nederlands-Vlaamse beleids- en kennisorganisatie voor de Nederlandse taal en cultuur, en de *NOB*, het overkoepelend orgaan voor onderwijs Nederlands in het basis- en voortgezet onderwijs in het buitenland.

Kortom, met een naar verhouding lage investering kunnen er veel extra 'ambassadeurs' worden ingezet voor de promotie van ons bedrijfsleven wereldwijd, en voor culturele uitwisseling en verankering. Door bezuinigingen moesten we die kansen de afgelopen jaren laten liggen.

3 Economisch verantwoorde investeringen

Volgens de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek en haar partners is met naar verhouding lage investeringen (voor een periode van vijf jaar) snel resultaat te boeken op de volgende terreinen:

WAI	NODIG	TOTAAL
1. Ondersteuning van vijf nieuwe 'docentschappen met cultureel attaché-schap' in BRIC-landen	5 x 100.000	0,5M
2. Startsubsidies voor 'cultuur-instituten', naar het voorbeeld van Goethe-instituten, bij tien belangrijke handelspartners buiten de grenslanden en BRIC.	10 x 80.000	0,8M
3. Ondersteuning buitenlandse universiteiten die Nederlands aanbieden, door bekostiging extra lectoraat ten behoeve van bedrijfsleven en onderzoek. Voorlopig tien landen in Europa (andere dan onder 2)	10 x 50.000	0,5M
4. Onderwijsondersteuning in 40 landen (colloquia, beurzen, digitaal lesmateriaal) ten behoeve van onderwijs en onderzoek wat leidt tot bevordering van de internationale uitstraling van de Nederlandse (en Vlaamse) cultuur en het bevorderen van toerisme	40 x 30.000	1,2M
5. Promotieactiviteiten voor cultuur (literatuur, Dutch design, enz.)		0,5M
TOTAAL		3,5M

Op een budget van OCW van € 37 miljard moet meer dan de huidige 2,0 miljoen te vinden zijn om blijvend betere effecten te garanderen. Ook *social return on investment* is uiteindelijk een economisch goed. Gelet op investeringen door andere landen ligt het in de rede om het huidige bedrag

Internationale
Vereniging voor
Neerlandistiek

Internationale Vereniging voor Neerlandistiek
Universiteit Utrecht
Trans 10 / kamer 2.37
3512 JK Utrecht, Nederland
Telefoon +31 (0)30 - 253 23 46
E-mail: bureau@ivn.nu website: www.ivn.nu

minstens tot 3,5 miljoen te verhogen en dit bedrag te oormerken voor concrete activiteiten voor het Nederlands in de wereld, waarbij nog nader in te vullen beleidskaders worden aangegeven voor uitvoering door de daartoe aangewezen belangenorganisatie.

Den Haag, 1 april 2017

Inlichtingen Internationale Vereniging voor Neerlandistiek

voorzitter: Henriëtte Louwse h.louwse@sheffield.ac.uk

directeur: Iris van Erve i.vanerve@ivn.nu

Contactpersonen

Jan Renkema

mail@janrenkema.nl

Jan Schinkelshoek

j.schinkelshoek@schinkelshoekverhoog.com

Internationale Vereniging voor Neerlandistiek
p/a Universiteit Utrecht
Mevrouw dr. H. Louwerse
Trans 10
Kamer 2.37
3512 JK UTRECHT

Kenmerk: 201700330

Den Haag, 10 april 2017

Geachte mevrouw Louwerse,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. Schippers

Geachte informateur,

Graag zouden we zien dat bij de formatie van het nieuwe kabinet en het regeerakkoord aandacht is voor de inzet van elektrische auto's als onderdeel van een duurzaam energiesysteem.

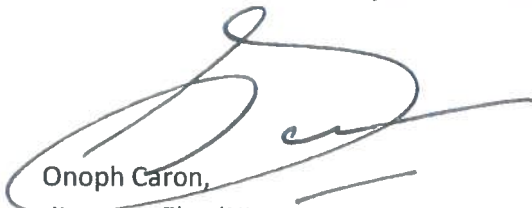
Ter toelichting:

In Nederland is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in het stimuleren van elektrisch rijden. Een essentieel onderdeel daarvan is het stimuleren van de ontwikkeling van laadinfrastructuur. Een infrastructuur die de mogelijkheid biedt dat elektrische auto's en duurzame bronnen met elkaar kunnen communiceren is cruciaal voor een toegankelijke, betaalbare en betrouwbare energietransitie.

Dankzij open protocollen en standaarden wordt innovatie en competitie gestimuleerd, wat zich vertaalt in betere dienstverlening, lagere prijzen, en nieuwe soorten services zoals Smart Charging, plug and charge, car sharing, et cetera.

Het nieuwe kabinet moet inzetten op het verder stimuleren van Smart Charging, zowel in Nederland als in Europa. Deze technieken maken dat een elektrisch voertuig onderdeel van de infrastructuur wordt en daarmee een bijdrage leveren aan de energietransitie. Slim laden is de norm!

Wij wensen u veel succes bij uw werkzaamheden,

Onoph Caron,
directeur ElaadNL

ElaadNL test en onderzoekt de mogelijkheden voor Smart Charging, elektrische auto's laden op het meest duurzame moment. Bekijk deze animatie voor het idee van Smart Charging:

<https://www.youtube.com/watch?v=8cEXaoLHtyU>

ElaadNL
De heer O. Caron
Utrechtseweg 310
Kantoorgebouw B42
6812 AR ARNHEM

Kenmerk: 201700332

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer Caron,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E.J. Schippers

Aan de informateur, mevr. drs. E.I. Schippers
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

datum
6 april 2017
kenmerk
V17.0237
bijlage(n)
1

Betreft: Beleidspeerpunten Woonbond

Geachte informateur,

Het is hoog tijd dat huurders in Nederland het beter krijgen. Jarenlang hebben zij te maken gehad met forse huurverhogingen en zagen zij de voorraad betaalbare huurwoningen sterk inkrimpen. Dit heeft veel maatschappelijke schade opgeleverd in de vorm van financiële problemen bij huurders en een nijpend tekort aan sociale huurwoningen. De huurprijzen moeten daarom serieus verlaagd worden, zodat deze ook weer betaalbaar worden voor mensen met bescheiden inkomen. Daarnaast moeten woningcorporaties in staat worden gesteld hun noodzakelijke maatschappelijke bijdrage te leveren door het aantal sociale huurwoningen uit te breiden.

Onevenredig zware tijden voor huurders

De afgelopen jaren waren zwaar voor de huurders. Zij kregen te maken met huurverhogingen ruim boven inflatie, waardoor steeds meer huurders in de financiële problemen terecht zijn gekomen en de armoedeproblematiek gegroeid is. De huurprijzen zijn inmiddels zo hoog dat huurders in de doelgroep van de corporatie ze amper meer kunnen betalen. De voorraad betaalbare huurwoningen nam in rap tempo af, terwijl de behoefte daaraan sterk steeg. Hierdoor namen de wachtlijsten toe. Verder zijn de afspraken over energiebesparing in de huursector tot nu toe onvoldoende gerealiseerd. De verhuurderheffing heeft een zware wissel getrokken en is een grote sta-in-de-weg gebleken voor een goed functionerende sociale huursector. De heffing wordt vooral opgebracht door huurders (met overwegend lagere inkomens) via hogere huurprijzen. Daarmee is het een onlogische en onrechtvaardige belasting die strijdig is met het draagkrachtbeginsel dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Perspectief op noodzakelijke verbeteringen

Nu is het tijd dat er verbetering gerealiseerd wordt voor de huurders, zowel op het terrein van de betaalbaarheid, beschikbaarheid, kwaliteit als de zeggenschap. De Woonbond heeft daar duidelijke ideeën over.

- De huren moeten gemiddeld 10% omlaag, zodat de huurprijzen meer in verhouding komen te staan met wat mensen zich kunnen veroorloven. Lagere huren leiden ook tot een beperking van de uitgaven voor de huurtoeslag.
- Er is behoefte aan veel meer betaalbare huurwoningen. De Bouwagenda toont deze noodzaak ook aan. Corporaties moeten weer kunnen doen waarvoor zij bedoeld zijn, namelijk het bouwen van

betaalbare huurwoningen. Om te zorgen dat de sociale voorraad niet verder inkrimpt is op korte termijn een verkoop- en liberalisatieverbod nodig.

- Extra inspanning is nodig om de verduurzaming van de sociale woningvoorraad te bespoedigen. Energiebesparing moet leiden tot verlaging van de woonlasten van huurders.

Om bovenstaande doelstellingen in voldoende mate te realiseren moet de verhuurderheffing afgeschaft worden. Dan is er financiële ruimte voor huurverlagingen, investeringen in nieuwbouw én energiebesparing.

De heffing is in 2013 ingevoerd als bijdrage aan het terugdringen van het overheidstekort. Nu er tijden van begrotingsoverschotten zijn aangebroken ligt het voor de hand om deze belasting op de sociale huursector af te schaffen. Eventueel zijn alternatieven denkbaar door bijvoorbeeld de heffing om te zetten in een eigendomsneutrale heffing of een CO2-heffing op onroerend goed of een investeringsplicht voor corporaties.

Betere positie van huurders

Wonen is een basisbehoefte. Zeggenschap van huurders is cruciaal voor de betrokkenheid van huurders bij hun woning en woonomgeving. Daarom streeft de Woonbond er naar om de zeggenschap van huurders naar een hoger niveau te tillen en de woonzekerheid van huurders te verbeteren.

- Huurders willen meer zeggenschap op onderwerpen die hen direct aangaan, zoals het huurbeleid en de verkoop van sociale huurwoningen aan commerciële verhuurders. Huurdersorganisaties hebben bovendien behoefte aan onafhankelijke ondersteuning om de belangen van huurders in het overleg met de verhuurder goed te kunnen behartigen.
- Met de groei van de commerciële huursector zijn de problemen pregnanter geworden. De nu onevenwichtige relatie tussen huurder en verhuurder vraagt om versterking van de positie van huurders. Ook is meer consumentenbescherming en regulering nodig bij de huurprijzen en huurverhogingen in deze sector.
- Woonzekerheid is voor huurders belangrijk. Daarom moet het vaste huurcontract de norm zijn en moeten de mogelijkheden voor tijdelijke huurcontracten beperkt worden.

De Woonbond heeft bovenstaande inzet uitgewerkt in zeven speerpunten. Deze vindt u als bijlagen bij deze brief. Ik hoop dat u deze wilt betrekken in de besprekingen over de kabinetsformatie.

Met vriendelijke groet,

Ronald Paping
algemeen directeur

2017

Woonbondspeerpunten

De afgelopen jaren waren zwaar voor huurders. Zij kregen te maken met forse huurverhogingen, waardoor steeds meer huurders in de financiële problemen terecht zijn gekomen. De huurprijzen zijn inmiddels zo hoog dat de doelgroep van de corporatie ze amper meer kan betalen, maar ook in de commerciële sector is betaalbaarheid een groot probleem.

Leden bijeen op Landelijke Huurdersdag 2016 van de Woonbond. De Woonbond vertegenwoordigt 1,6 miljoen huurders.

De voorraad betaalbare huurwoningen nam in rap tempo af, terwijl de behoefte daaraan sterk steeg. Hierdoor namen de wachtlijsten toe. Verder zijn de afspraken over energiebesparing in de huursector onvoldoende nagekomen. De verhuurderheffing is een grote sta-in-de-weg gebleken voor een goed functionerende sociale huursector.

Nu is het tijd dat de huurders in Nederland het beter krijgen, zowel op het terrein van de betaalbaarheid, beschikbaarheid, zeggenschap als kwaliteit. De Woonbond heeft daar duidelijke ideeën over.

Speerpunten

De inzet van de Woonbond staat beschreven in zeven speerpunten:

1. Betaalbare woonlasten
2. Voldoende huurwoningen
3. Afschaffen verhuurderheffing
4. Zeggenschap van huurders
5. Energiebesparing
6. Commerciële huursector
7. Bescherming huurders

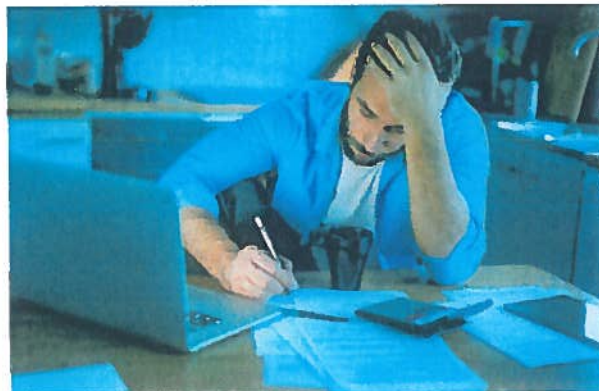

Woonbondspeerpunt

Betaalbare woonlasten

De afgelopen jaren zijn de huurprijzen sterk gestegen. Veel huurders zijn hierdoor in de financiële problemen gekomen. De Woonbond vindt dat de huren gemiddeld 10% omlaag moeten, zodat de huurprijzen meer in verhouding komen te staan met wat mensen kunnen betalen.

Waarom is 10% huurverlaging nodig?

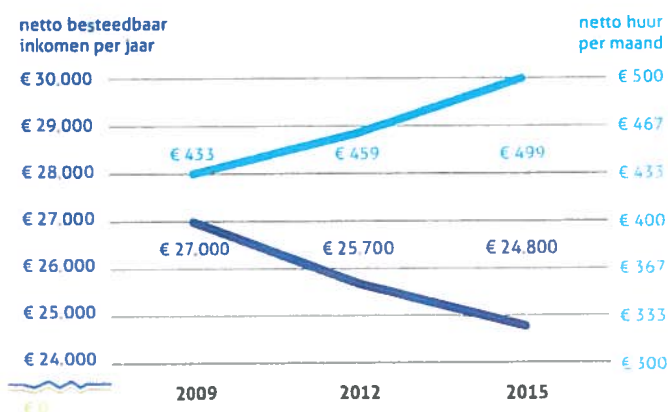
Betaalbaarheid

Door de huurverhogingen van de afgelopen jaren is de betaalbaarheid sterk onder druk komen te staan. De huurprijs van de gemiddelde sociale huurwoning is tussen 2012 en 2016 van € 457 naar € 525 gestegen. Per jaar gaat het om € 816 extra huur. Vooral huishoudens die recent verhuisden kregen te maken met hogere huren. Het aantal goedkope woningen nam de afgelopen jaren af, het aantal duurder woningen tussen de aftoppingsgrens en liberalisatiegrens nam toe.

Armoede

Het aantal 'dure scheefwoners' is snel toegenomen. In 2009 had 8,1% van de huurders uit de primaire doelgroep een te hoge huur voor hun inkomen. In 2012 was dit 13,1% en in 2015 18,3% (528.000 huishoudens). Een half miljoen huurders heeft moeite om elke maand de huur en de meest basale kosten van levensonderhoud op te brengen. In 2015 gold dat voor 18% van alle huurders, tegenover 13% van de huurders in 2012. De armoedeproblemen voor huurders zijn ook langduriger geworden. Van de huurders die in 2009 betaalproblemen hadden, had 37% dit drie jaar later nog steeds. Van de huurders die in 2012 betaalproblemen hadden zat 55% na drie jaar nog steeds in de problemen.

Ontwikkeling inkomen en huur van huurders

Dalende inkomens

Van 2012 tot 2015 is het gemiddelde netto besteedbaar inkomen van huurders in euro's gedaald van € 25.700 naar € 24.800. De daling van de inkomens van huurders zorgt ook voor de daling van het aantal 'goedkope scheefhuurders'. Ondanks de daling van het inkomen zijn de huren fors gestegen. De inflatie bedroeg in die drie jaar 6,1%. Ondanks een deels verzachtend effect van de huurtoeslag zien we een forse algemene stijging van de huurquote van 23,8% naar 26,7% tussen 2012 en 2015.

Huurtoeslag

Door de huurstijgingen zijn de uitgaven aan de huurtoeslag flink toegenomen. Jaarlijks zijn er overschrijdingen op de budgetten. Lagere huren leiden tot een beperking van de uitgaven aan huurtoeslag. Er hoeft dan minder geld rondgepompt te worden.

Uitgaven huurtoeslag (in miljoenen)

2012	2013	2014	2015
2.766	2.846	3.360	3.629

Waarom kan het?

- Verlaging van de gereguleerde huren met gemiddeld 10% kost pakweg 1,7 miljard, uitgaande van een jaarlijkse totale huursom van 17 miljard (2,1 miljoen corporatie en 0,4 miljoen particuliere sociale huurwoningen). Het Sectorbeeld 2016 laat zien dat er financiële ruimte in de sector is. Ondanks de verhuurderheffing hielden corporaties in 2015 3,5 miljard netto over op de exploitatie van huurwoningen (exclusief opbrengst van verkoop).
- Het afschaffen van de verhuurderheffing van 1,7 miljard komt ongeveer overeen met 10% van de totale huursom. Afschaffing levert in alle gevallen de ruimte op voor een huurverlaging. De heffing is ingevoerd om het gat in de rijksbegroting te herstellen en dat doel is meer dan bereikt. In 2016 kreeg de overheid al 3 miljard meer binnen dan er werd uitgegeven. Voor de komende jaren voorziet het CPB een oplopend overschot tot 11 miljard in 2021.
- Een verlaging van de huren met gemiddeld 10% zal ook de uitgaven aan huurtoeslag laten dalen met gemiddeld 10%. Dat draagt bij aan de houdbaarheid van de huurtoeslag op de lange termijn. Een huurverlaging van 10% zal zorgen voor een daling van ongeveer 400 miljoen aan huurtoeslaguitgaven. De extra koopkracht voor huurders zal via inverdieneffecten verder bijdragen aan hogere inkomsten voor het Rijk (o.a. via hogere BTW-inkomsten).

Inzet Woonbond

- De huren moeten gemiddeld 10% omlaag, zodat de huurprijzen meer in verhouding komen te staan met wat mensen zich kunnen veroorloven. Verlaging kan bijvoorbeeld in de vorm van een huursomdaling in de corporatiesector en een negatieve toegestane huurverhoging in de commerciële sector voor de periode van enkele jaren.
- Bij de maatregelen voor huurverlaging is extra aandacht nodig voor het bestrijden van 'dure scheefheid'. Huurtoeslagontvangers die een huurprijs boven de aftoppingsgrens hebben, krijgen een huurverlaging zodat de nieuwe huurprijs in ieder geval onder de aftoppingsgrens vastgesteld wordt.
- De verhuurderheffing moet afgeschaft worden zodat er financiële ruimte is voor huurverlagingen, ook in de commerciële huursector.
- Het woningwaarderingssysteem (wvs) moet weer de werking krijgen waar het voor bedoeld is, namelijk bescherming tegen woekershuren. Dat kan bijvoorbeeld door verlaging van de puntprijs, aftrekpunten voor woningen met een slechte energiekwaliteit, en aftopping van de woz in het wvs.
- De huurtoeslag moet verbeterd worden door het terugdraaien van eerdere kortingen en door een minder harde 'knip' in het systeem om de armoedeval te verzachten.

Voldoende huurwoningen

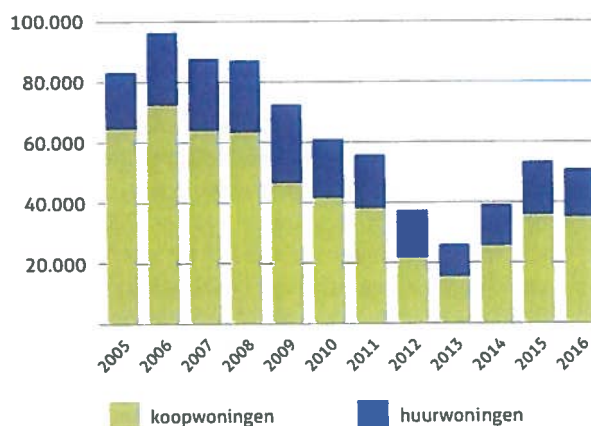
De afgelopen jaren is het aanbod van betaalbare huurwoningen sterk gedaald, terwijl de vraag toenam. Veel jongeren wachten met smart op een voor hen betaalbare woning. Verder is er extra vraag door statushouders en mensen uit de maatschappelijke opvang. Op langere termijn is er meer vraag door vergrijzing en een toename van alleenstaanden. De Woonbond constateert een groeiend tekort aan sociale huurwoningen. Er moeten daarom de komende jaren meer in plaats van minder sociale huurwoningen komen.

Teruggevallen bouwproductie

Het aantal aangevraagde bouwvergunningen voor nieuwbouw is sterk teruggelopen. Vooral het aantal aanvragen voor huurwoningen was erg laag, met name in de jaren 2012–2014. De invloed van de aankomende verhuurderheffing en onzekerheid over investeringsmogelijkheden na invoering van de *Woningwet 2015* hebben corporaties erg voorzichtig gemaakt in het plannen van nieuwbouw.

Afgegeven bouwvergunningen nieuwbouw

bron: CBS

Bouwopgave tot 2020

Uit de *Staat van de Woningmarkt 2016* blijkt dat het statistisch woningtekort stijgt van 1,8% in 2015 naar 2,4% in 2020. De prognose is dat de jaarlijkse bouwproductie 11.000 woningen lager zal zijn dan de jaarlijkse behoefte aan woningen. De komende vijf jaar zal bij ongewijzigd beleid het tekort aan woningen dus niet afnemen maar juist toenemen.

Afname aantal (betaalbare) huurwoningen

Het aantal sociale huurwoningen is al jaren aan het afnemen. Uit onderstaande tabel (afkomstig uit Woon 2015) blijkt dat tussen 2009 en 2015 het absolute aantal gereguleerde huurwoningen

Aantal huurwoningen

Segment	2009	2012	2015
Huur tot kwaliteitskortingsgrens	726.000	553.000	434.000
Huur tussen kwaliteits- en aftoppingsgrens	1.441.000	1.399.000	1.263.000
Huur tussen aftoppings- en liberalisatiegrens	477.000	618.000	784.000
Huur boven liberalisatiegrens	233.000	335.000	469.000
Totaal	2.877.000	2.905.000	2.950.000

bron: WoOn 2015

is afgenomen van 2.644.000 naar 2.481.000. Door harmonisatie en huurprijsstijging daalde het aandeel van goedkope en betaalbare huurwoningen op het totaal van 75,3% in 2009 naar 57,5% in 2015. Het aantal woningen dat betaalbaar wordt geacht voor huurtoeslagontvangers daalde met 470.000. In dezelfde periode steeg het aantal huishoudens dat aanspraak kan maken op huurtoeslag met 206.000. De beschikbare woningen zijn dus in toenemende mate niet betaalbaar voor de beoogde huurders.

Overige belemmeringen voor voldoende huurwoningen

De nieuwbouw van zowel sociale als vrijesector-huur moet concurreren met de nieuwbouw van koopwoningen. Door de subsidie op koopwoningen (hypotheekrenteaftrek) worden de grondprijzen opgevoerd. Dat maakt het lastiger om grond te verwerven voor de bouw van huurwoningen. Gemeenten neigen er tevens naar liever koopwoningen te bouwen, omdat zij zo kapitaalkrachtige bewoners naar hun gemeente halen. Concurrentie om deze bewoners maakt dat juist ook nieuwbouw van sociale huur minder aandacht en ruimte krijgt. Vanuit provinciaal en landelijk niveau is hierop ook amper of geen regie. Corporaties financieren de nieuwbouw met geborgde leningen en zijn verplicht om de nieuwbouw te waarderen op basis van de bedrijfswaardeberekeningen volgens het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (wsw). In deze berekeningen wordt nog steeds uitgegaan van hoge rente- en onderhoudslasten (discontovoet) en lage ruimte voor huurverhogingen. Dat maakt dat de onrendabele top hoog blijft, waardoor nieuwbouw veel eigen kapitaal vereist.

Inzet Woonbond

- Er moeten meer betaalbare huurwoningen gebouwd worden. De Bouwagenda toont deze noodzaak ook aan. Het *Sectorbeeld 2016* laat zien dat er financiële ruimte in de corporatiesector is. Ondanks de verhuurderheffing hielden corporaties in 2015 3,5 miljard netto over op de exploitatie van huurwoningen (exclusief opbrengst van verkoop). De Indicatieve Bestedingsruimte Woningcorporaties (IBW) raamt de investeringscapaciteit voor nieuwbouw op 37 miljard.
- Het afschaffen van de verhuurderheffing zou corporaties structureel 1,7 miljard besparen. De Woonbond pleit ervoor om dit bedrag met een oormerk voor huurverlaging en investering terug te geven aan de sector.
- Een verkoopverbod en een liberalisatieverbod zijn nodig om er voor te zorgen dat de voorraad sociale huurwoningen niet verder inkrimpt. Ontheffing is alleen toegestaan als het saldo van het aantal betaalbare huurwoningen minimaal gelijk blijft.
- Meer landelijke regie op de nieuwbouw en investeringsafspraken zijn nodig, waarbij er ook nadrukkelijk ruimte moet zijn voor nieuwbouw van sociale en vrijesectorhuur. Deze ruimte valt ook via rijks- en/of provinciale inpassingsplannen te organiseren. Zo kan competitie met zowel koop als met buurgemeenten worden vermindert.
- Aanpassing van de bedrijfswaardenormen naar een meer realistische waarde verlaagt de onrendabele top van nieuwbouw van sociale huur.

Afschaffen verhuurderheffing

De in 2013 door het kabinet Rutte II ingevoerde verhuurderheffing is een heffing die verhuurders betalen over de waarde van hun sociale huurwoningen. De heffing heeft grote impact gehad op de sociale huursector.

Invoering heffing

De invoering van de verhuurderheffing stond in 2012 in het regeerakkoord en kreeg een meerderheid in het parlement, met een aantal kleine aanpassingen in het *Woonakkoord* van 2013. De wet werd aangenomen in de Eerste Kamer op 17 december 2013. Het doel van de verhuurderheffing was het op orde brengen van de Staatsfinanciën. Om de kosten van de verhuurderheffing te dekken mochten alle huren ruim boven inflatie worden verhoogd. Daarnaast konden verhuurders de huur van leegkomende huurwoningen optrekken (harmoniseren). De extra huur dekt het overgrote deel van de kosten van de verhuurderheffing. Aanvullende dekking zou moeten komen uit lagere bedrijfslasten en verkoop van sociale huurwoningen.

Hoogte heffing

De heffing wordt bepaald per sociale huurwoning op basis van de woZ. De eerste 50 woningen tellen daarbij niet mee. Zo worden kleine particuliere verhuurders van de heffing vrijgesteld. Het percentage per huurwoning liep op in de periode 2013–2017. Vanaf 2017 is het percentage 0,543%. Er dreigt zelfs een verdere verhoging per 1 januari 2018 met 0,026% tot 0,569%, zonder dat hier al politieke afspraken over zijn gemaakt. Dat komt neer op gemiddeld €723,- per sociale huurwoning. Daarmee wordt de totale opbrengst van deze heffing verhoogd naar €2 miljard.

Omdat er voor vrijesectorhuur- en koopwoningen geen heffing is (kopers ontvangen juist veel hypotheekrenteaf trek) stelt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) dat deze heffing strijdig is met het draagkrachtbeginsel dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Perverse prikkels

De verhuurderheffing geldt alleen voor huurwoningen met een huur onder de liberalisatiegrens (€710,68). Als een sociale huurwoning door huurverhoging door deze grens heen groeit, is het formeel nog wel een sociale huurwoning, maar vervalt de verhuurderheffing. Het COELO evalueerde de heffing en kwam tot de conclusie dat er ongewenste prikkels ontstaan op de betaalbaarheid, de investeringen en de omvang van de sociale voorraad:

a. Betaalbaarheid

Aan de heffing is direct de mogelijkheid gekoppeld om de huren fors te verhogen. Huurders in de sociale sector geven een steeds groter deel van hun netto inkomen uit aan de huur. De gemiddelde sociale huur is tussen 2012 en 2016 van €457,- naar €525,- gestegen (per jaar €816,- extra huur).

b. Huurtoeslag

De grote huurstijging heeft als gevolg dat de uitgaven aan huurtoeslag ook flink toenemen. Hiervoor heeft het kabinet jaarlijks 420 miljoen extra uitgetrokken; daarbovenop zijn er, mede door de gigantische huurstijgingen, jaarlijks overschrijdingen op de budgetten.

c. Nieuwbouw en renovatie

Corporaties en particuliere beleggers hebben in deze periode hun investeringen in nieuwbouw en renovatie enorm verlaagd. Bouwden corporaties in 2010 nog bijna 30.000 sociale huurwoningen, in 2015 waren dat er nog maar 16.400. De jaarlijkse investeringen door corporaties zijn tussen 2012 en 2015 met meer dan 2 miljard gedaald. Daarmee blijven ook de investeringen in energiebesparing achter, met als gevolg dat de doelen van het *Energieakkoord* niet worden gehaald en de totale woonlasten voor huurders hoog blijven.

d. Voorraad sociale huurwoningen

De dekking voor de verhuurderheffing wordt ook gezocht in de verkoop van huurwoningen en in liberalisatie. Beide nemen toe en dit gaat ten koste van het aantal sociale huurwoningen. De voorraad sociale huurwoningen bij corporaties dendert daardoor achteruit. Tussen 2009 en 2015 is de voorraad met 262.000 woningen gedaald. In de particuliere huursector is er relatief een nog grotere daling van sociale huurwoningen. In drie jaar tijd daalde het aantal heffingsplichtige huurwoningen in de particuliere huursector onwaarschijnlijk snel van 315.000 naar 200.000 woningen in 2015.

Opgave voor de toekomst

Op korte termijn is veel financiële ruimte nodig om huren te verlagen, om de ontstane betalingsproblematiek serieus te verlichten. Een gemiddelde huurverlaging van 10% kost zo'n 1,7 miljard euro per jaar. Toekomstverkenningen laten zien dat het aanbod van sociale huur daalt, terwijl de vraag toeneemt. Op korte termijn onder meer door de extra vraag door statushouders en mensen uit de maatschappelijke opvang. Op de langere termijn door vergrijzing en een toename van alleenstaanden. Daarnaast moet de woningvoorraad worden vernieuwd, anders dreigt veroudering. Ook is duidelijk dat de energieprestaties van de woningen forse sprongen vooruit moeten gaan maken. Ook dat vereist veel investeringsruimte. Als de andere opgaven daarbij opgeteld worden loopt dat bedrag op tot zo'n 100 miljard euro. Dat geld is er nu onvoldoende. Afschaffing van de verhuurderheffing levert ruimte voor circa 57 miljard aan investeringen in nieuwbouw of € 48 miljard voor woningverbetering/verduurzaming.

Inzet Woonbond

Volgens de Woonbond moet deze onrechtvaardige heffing op sociale huurders zo spoedig mogelijk verdwijnen. Het financiële gat is ons inziens goed te dekken uit de oplopende overschotten op de begroting, zeker als rekening gehouden wordt met onderstaande inverdieneffecten. De heffing is immers ingevoerd om dekking te vinden bij toenemende tekorten, zodat hij weer kan verdwijnen nu er geen sprake meer is van tekorten.

Er zijn veel inverdieneffecten, waarmee het CPB ten onrechte geen rekening houdt:

- Een inverdieneffect van circa 25% van de hoogte van de heffing is te verwachten door lagere uitgaven aan huurtoeslag. Zeker als in het huurbeleid de maximale huren verlaagd worden is dit een 'hard inverdieneffect'.
- Eerdere analyses van het CPB⁽¹⁾ laten voor bouwinvesteringen een inverdieneffect zien van 50% (extra btw, loonbelasting en werkgelegenheid). Afschaffing van de verhuurderheffing zou, als alleen al de opbrengst besteed wordt aan investeringen, € 850 miljoen aan extra rijksinkomsten opleveren en 10.000 banen.
- Het voorkomen van huisjesmelkerij, verloedering en eenzijdige wijken, (energie)armoede en gezondheidsproblemen worden door de verhuurderheffing bemoeilijkt. De maatschappelijke kosten van slechte huisvesting kunnen in de miljarden lopen⁽²⁾.

Als er toch budgettaire problemen verwacht worden door het ongeclausuleerd afschaffen van de verhuurderheffing zijn er ook andere alternatieven denkbaar:

- Omzetting van de verhuurderheffing in een eigendomsneutrale heffing op onroerend goed. Daarmee wordt beter recht gedaan aan een gelijke behandeling van huurders en kopers en wordt (op indirecte wijze) rekening gehouden met de draagkracht van burgers. Technisch betekent dit een korting van € 1,7 miljard uit het gemeentefonds, voor gemeenten te compenseren door een verhoging van het ozb-tarief met gemiddeld 0,08%.
- Omzetting van de verhuurderheffing in een CO₂-opslag op de ozb. Hierbij wordt de ozb verhoogd op basis van een extra heffingsgrond gebaseerd op de energiekwaliteit van een gebouw. Bij ontbreken van een gecertificeerd energielabel kan het bouwjaar benut worden. Door deze opslag ontstaat er een extra prikkel om woningen te verduurzamen.
- Omzetten van de verhuurderheffing in een investeringsplicht voor corporaties. De uitvoering kan op allerlei wijzen, zoals fondsvorming, ruime aftrekmogelijkheden, of niet-vrijblijvende sectorale afspraken. Daarnaast moet via een stringent huurbeleid gezorgd worden dat een groot deel van de verhuurderheffing weer terugvloeit naar huurders.

1) CPB, *Macro-economische effecten van bouwinvesteringen*, 2009

2) Eurofound, *Inadequate housing in Europe: Costs and consequences*, 2016

Zeggenschap van huurders

Zeggenschap is cruciaal voor betrokkenheid van huurders bij hun woning en woonomgeving. Wonen is een basisbehoefte voor iedereen. Huurders spenderen een groot deel van hun inkomen aan het wonen en willen daar ook wat over te zeggen hebben.

De stand van zaken

Hoe gaat het met de zeggenschap? De Woonbond en het ministerie van BZK hebben beiden onderzoek gedaan naar de stand van zaken van de huurdersparticipatie in de corporatiesector naar aanleiding van de *Woningwet 2015*. Uit onderzoek van de Woonbond ⁽¹⁾ blijkt dat de vaakst genoemde knelpunten voor een goede deelname zijn: voldoende menskracht bij de huurdersorganisatie (25%) en het betrekken van de achterban (25%).

In het onderzoek in opdracht van het ministerie van BZK ⁽²⁾ bleek ook dat huurdersorganisaties op een flink deel van de gemeten onderwerpen onvoldoende of matige invloed ervaren. Opvallend is dat invloed op 'prestatieafspraken' hoog scoort. Blijkbaar verbetert de gelijkwaardige positie en de op coproductie gerichte aanpak (het samen ondertekenen) ook de beoordeling van de mate van zeggenschap.

Naar de zeggenschap in de commerciële sector zijn geen recente onderzoeken gedaan, maar ons beeld op basis van de ervaringen van huurdersorganisaties is ronduit negatief. Op basis van de bestaande regels is het met een onwillige verhuurder lastig overleggen.

De participatieladder

Zeggenschap van huurders is niet binair, het staat niet of 'aan' of 'uit'. Er zijn meerdere niveaus van zeggenschap. De participatieladder is een methode om die verschillende niveaus te benoemen. Het is goed om deze in het achterhoofd te houden als het gaat over het verbeteren van zeggenschap. De Woonbond streeft er naar de zeggenschap van huurders naar een hoger niveau te tillen en de daarvoor vereiste competenties en faciliteiten te realiseren.

zelf organiseren (niveau bij wooncoöperaties en zelfbeheer)

meebeslissen (niveau instemmingsrecht bij wijziging servicekosten)

coproduceren (niveau prestatieafspraken)

adviseren (niveau *Wet op het overleg huurders verhuurder*)

raadplegen

informer

1) *Onderzoek betrokkenheid huurdersorganisaties bij prestatieafspraken*, Woonbond Kennis- en Adviescentrum, mei 2016
2) *Huurdersparticipatie in beeld*, Fraey, september 201

Beoordeling door huurdersorganisaties van hun invloed

Invloed op	onvoldoende	matig	voldoende
Beschikbaarheid	31%	28%	42%
Onderhoudsbeleid	21%	29%	50%
Betaalbaarheid	19%	31%	50%
Leefbaarheid	17%	26%	58%
Prestatieafspraken	5%	21%	74%

Inzet Woonbond

Woningwet

Met de invoering van de Woningwet 2015 zijn de mogelijkheden voor huurdersorganisaties om te participeren verder toegenomen. Verdere uitbreiding van zeggenschap van huurders bij corporaties is echter gewenst en moet in de Woningwet worden geregeld.

- Huurders moeten instemmingsrecht krijgen bij de verkoop van sociale huurwoningen aan beleggers. Gezien de groeiende ongelijke behandeling en grote verschillen in de huurverhogingsruimte tussen huurders van corporaties en van commerciële partijen is dit dringend noodzakelijk.
- Door huurderorganisaties instemmingsrecht op huurbeleid te geven, wordt het mogelijk in redelijkheid te komen tot een acceptabel huurbeleid. Dit past ook bij de rol van huurdersorganisaties bij de prestatieafspraken.
- Huurders zouden meer mogelijkheden moeten krijgen om werkzaamheden (beheer, onderhoud) over te nemen van de corporatie als zij dat beter kunnen voor hetzelfde bedrag als het nu gebeurt.
- Er zou een sectorfonds ingesteld moeten worden, beheerd door verhuurders en huurders gezamenlijk, voor versterking van participatie, onderzoek, experimenten en andere activiteiten in het belang van de corporatiesector.

3) 'Gekwalificeerd adviesrecht betekent dat een advies moet worden overgenomen, tenzij het onaanvaardbare gevolgen heeft', Hoofdrapport PEW, p. 185

Overlegwet (WOHV)

De *Wet op het overleg huurders verhuurder* (WOHV) gaat grotendeels uit van de beleidsparticipatie gericht op adviseren. De rechten en faciliteiten van huurdersorganisaties behoeven verbetering.

- Bij gemeenteraden en ondernemingsraden is onafhankelijke ondersteuning (griffier, ambtelijk secretaris) goed geregeld. Onafhankelijke (inhoudelijke) ondersteuning zou ook voor huurdersorganisaties moeten gelden. Daarnaast is ondersteuning gericht op het organiseren van een goede communicatie met de achterban van groot belang.
- Introductie van een verzwaid adviesrecht is wenselijk, waarbij advies moet worden overgenomen, tenzij het onaanvaardbare gevolgen heeft³⁾. Toetsing kan door een onafhankelijke commissie (mogelijk de huurcommissie).

Overige inzet

- Versterking van de positie van individuele huurders kan door het initiatiefrecht woningverbetering voor huurders op te nemen in het huurrecht. Het wetsvoorstel (nr. 31 992) hiertoe is in het verleden, tegen de zin van een meerderheid in de Tweede Kamer, door minister Donner ingetrokken, maar verdient behandeling door het parlement.
- In zogenaamde gemengde complexen moeten huurders toegang krijgen tot de Vereniging van Eigenaren (VVE) en daar het recht krijgen om gekwalificeerd advies te geven op voor gebruikers relevante onderwerpen. Dit kan door aanpassing van de VVE-wetgeving (Boek 5 BW).
- Laagdrempelige buitengerechtelijke geschillenbeslechting (huurcommissie) moet ook toegankelijk zijn voor huurders in de vrije sector. Klachten die onvoldoende worden afgehandeld moeten beslecht kunnen worden.

Woonbondspeerpunt

Energiebesparing

Vrijwel alle politieke partijen erkennen de noodzaak van het tegengaan van klimaatverandering. In 2013 hebben tal van maatschappelijke organisaties het *Energieakkoord* voor duurzame groei gesloten dat tot doel heeft de samenleving en de economie te verduurzamen.

Uit de evaluatie blijkt dat de resultaten van de energiebesparing in de sociale huursector achterblijven bij de eerder gestelde doelen. De corporaties geven aan dat de verhuurderheffing de investeringen in het verduurzamen van de voorraad sterk heeft geremd. Dit is in lijn met onderzoek van de Woonbond bij de introductie van de heffing. Dat onderzoek liet zien dat corporaties geplande investeringen naar beneden bijstelden of schraptten. Het ministerie stelt dat de sector als zodanig voldoende investeringscapaciteit heeft. Maar dat gegeven is onvoldoende om er voor te zorgen dat de doelen worden gehaald. Er zijn immers grote verschillen tussen corporaties, bijvoorbeeld op het vlak van investeringscapaciteit. Er is een (kleine) groep corporaties die voorloopt op de doelstellingen, maar de groep achterblijvers heeft een relatief groot bezit en structurele financieringsproblemen. Deze diversiteit staat het nemen van grote stappen in de weg. (Zie ommezijde voor de energielabelverdeling in 2012 en 2015.)

Het verduurzamen van de sociale woningvoorraad is onderdeel van de afspraken. De doelstellingen uit het *Energieakkoord* worden echter nog altijd niet gehaald. Los daarvan lijkt aanvullend beleid nodig om de doelstellingen van het *Klimaatakkoord van Parijs* te halen. Ook de onlangs verschenen *Bouwagenda* wijst op de noodzaak van extra inzet op verduurzaming van huurwoningen.

Resultaten energiebesparing

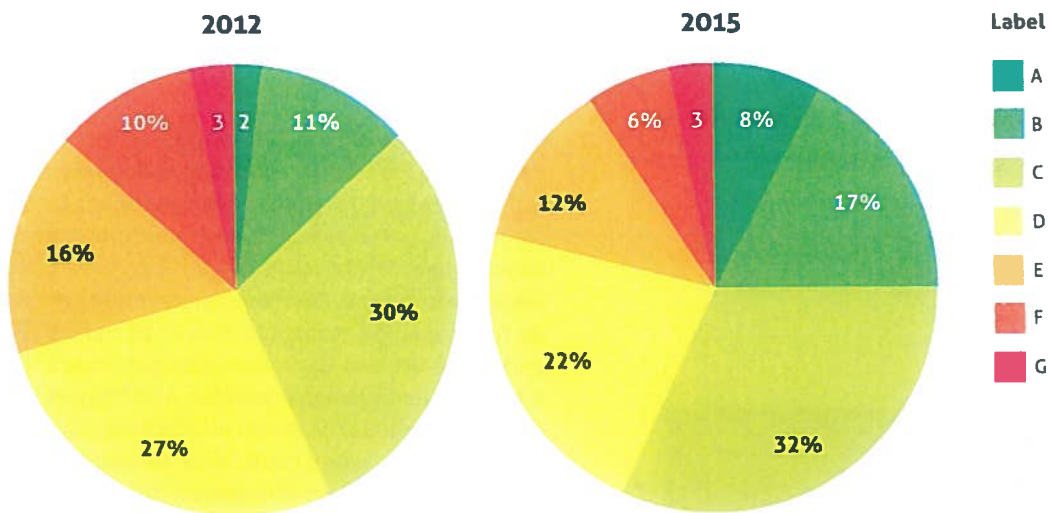
In oktober 2016 is het *Convenant Energiebesparing Sociale Huursector*, dat de Woonbond in 2012 met Aedes en Vastgoed Belang en het ministerie van BZK sloot, geëvalueerd. Doelstellingen waren:

- Gemiddeld energielabel B in 2020 voor de totale huurwoningenvoorraad van de corporaties (het huurconvenant noemt daarnaast een gemiddelde Energie-Index van 1,25);
- Label C of beter voor 80% van de particuliere woningvoorraad in 2020;
- Energieneutrale gebouwde omgeving in 2050.

Aanvullende maatregelen

Aanvullende maatregelen voor de corporatiesector zijn onvermijdelijk. In vervolg op de evaluatie van het convenant heeft de minister aangekondigd verplichtende maatregelen te overwegen. Hierbij gaat het denken uit naar een verplicht label C, maar de vraag is of dit wel de juiste keuze is. De Woonbond is op zich voorstander van een verplichting voor verhuurders. Het is in lijn met eerdere Woonbond-pleidooien voor het uitfaseren van slechte labels. Maar er zitten haken en ogen aan de uitvoering. Het is vooral de vraag wat het effect zal zijn op de woonlasten van huurders, of een woonlastenwaarborg verplicht wordt, wat het betekent voor het wooncomfort en of het niet een rem zet op verdergaande concepten van energiebesparing. Daarnaast is het de vraag of dit uit oogpunt van kosteneffectiviteit de beste maatregel is en of een dergelijke maatregel dan ook niet voor de particuliere huursector en de koopsector zou moeten gelden.

Energielabels

Energietransitie

De noodzakelijke energietransitie naar een duurzame energievoorziening is bezig, maar moet worden versneld. De overgang naar duurzamere energie kan het beste lokaal worden uitgewerkt en gepland. Het ligt daarom voor de hand om gemeenten de regie en verantwoordelijkheid te geven en de transitie per wijk uit te werken, te plannen en zorg te dragen voor uitvoering. Zo kunnen ook de belangen van huurders worden gewaarborgd. Tal van gemeenten nemen initiatieven om gasloze wijken te gaan bouwen. Dat we van gas af moeten is geen discussie meer. De vraag is wanneer, hoe en onder welke voor huurders prettige voorwaarden.

Ook na 2020 salderen

Steeds meer huurders leggen zelf zonnepanelen aan. Voor huurders is de salderingsregeling waarmee men een vergoeding krijgt voor teruggeleverde stroom een belangrijke prikkel. De salderingsregeling loopt tot 2020 en wordt op dit moment geëvalueerd. Het ministerie beraadt zich op het vervolg na 2020. Samen met tal van andere stakeholders en consumentenorganisaties pleit de Woonbond voor behoud van de salderingsregeling in de huidige vorm.

Inzet Woonbond

- Aanvullende maatregelen zijn nodig om de verduurzaming van de sociale woningvoorraad te bespoedigen. Desnoods door verplichtende maatregelen voor corporaties, particuliere verhuurders en eigenaar/bewoners. De minimum energiekwaliteit van woningen moet verbeterd worden door het uitschakelen van slechte labels.
- Financiering van verdere verduurzaming van de sociale huursector kan worden gevonden in de omvorming van de verhuurderheffing in een investeringsplicht. De Taskforce Bouwagenda adviseert ook om een substantieel deel van de heffing in te zetten voor versnelde verduurzaming.
- Energiebesparing moet leiden tot verlaging van de woonlasten. De door de Woonbond noodzakelijke geachte 10% huurverlaging zou kunnen worden ingevuld in de vorm van een woonlastenverlaging. Bijvoorbeeld door een aangescherpte woonlastenwaarborg waarbij geen of een beperkte doorberekening in de huurprijs plaatsvindt.
- Behoud de salderingsregeling, ook na 2020.
- Het groeiende probleem van energietoestand kan worden bestreden door verduurzaming van de woning te combineren met verlaging van de woonlasten.

Woonbondspeerpunt

Commerciële huursector

De afgelopen jaren heeft de regering verhuurders in de commerciële huursector alle ruimte gegeven om woningen van corporaties over te nemen of zelf nieuwbouwwoningen te realiseren, en daarmee hoge rendementen te halen. Dit heeft geleid tot een grotere commerciële huursector. De Woonbond constateert in deze sector problemen door een onevenwichtige relatie tussen huurder en verhuurder en door hoge huurprijzen en huurverhogingen.

Onevenwichtige relatie huurder en verhuurder

In de commerciële huursector is de overlegpositie van huurders zwak. Dit geldt zowel voor individuele huurders als voor huurdersorganisaties en bewonerscommissies. Naleving van de *Wet op het overleg huurders verhuurder* (WOHV) verloopt moeizaam. Verhuurders zijn maar mondjesmaat bereid tot overleg, omdat dit doorgaans extra investeringen vergt, zowel in tijd als geld. Bovendien overleggen huurdersorganisaties vaak met de beheerder en niet met de eigenaar-verhuurder zelf. Nadeel hiervan is dat de beheerder weinig bevoegdheden heeft en alles zal moeten voorleggen aan de eigenaar-verhuurder. Dit maakt het nog lastiger om het belang van huurders naar voren te brengen en afspraken te maken.

Woonlasten en betaalbaarheid

De hoge huren in de commerciële sector zorgen voor betaalbaarheidsproblemen. We moeten hierbij onderscheid maken tussen gereguleerde en geliberaliseerde huurwoningen.

Voor gereguleerde huurwoningen geldt het woningwaarderingstelsel (wvs). Dit geeft de huurder huurprijzbescherming, omdat de feitelijke huur niet hoger mag zijn dan het maximum dat hoort bij het aantal wvs-punten. Helaas is het wvs de afgelopen jaren zodanig gewijzigd dat de maximale huur, zeker in regio's met hoge woz-waarden, erg hoog ligt.

Door de *Wet Doorstroming huurmarkt* zijn er twee verschillende huurregimes voor gereguleerde huurwoningen ontstaan: een huurregime met – door de huursombenadering – gematigde huurverhogingen in de corporatiesector en een ruimer huurregime voor de commerciële sector. Dit betekent een ongelijke behandeling van huurders in beide segmenten.

Voor huurders met een geliberaliseerd huurcontract geldt geen wettelijke bescherming tegen hoge huurprijzen en huurstijgingen. Het is de 'vrije sector'; verhuurder en huurder zijn vrij zijn om afspraken met elkaar te maken. Door de ongelijke verhoudingen bepaalt in de praktijk de verhuurder de huurprijs en dus ook welke bepalingen over huurverhogingen in het contract worden opgenomen. Dit leidt tot zeer hoge huren én huurverhogingen. Als bijvoorbeeld in het contract staat dat de verhuurder de huurprijs mag optrekken tot 'marktconform' is de huurder van een woning in een populair gebied machteloos als de huurprijs ineens honderden euro's omhoog gaat. Daarnaast is in de geliberaliseerde sector steeds meer in zwang gekomen om een 'indexeringsclausule plus' op te nemen. In de praktijk komen we percentages van plus 7% tegen.

Middenhuur

De Woonbond ziet dat de vraag naar huren in het middensegment toeneemt. Dat komt deels doordat huurders en woningzoekenden in hun keuzegedrag worden beïnvloed door nieuwe regelgeving (aanscherping hypotheekvoorsums, toewijzingsvoorsums, inkomensafhankelijke gluurverhogingen) en deels door de veranderende behoefte en externe economische ontwikkelingen, zoals de behoefte aan meer flexibiliteit.

Als belangenbehartiger wil de Woonbond meewerken aan voldoende aanbod om in de behoeften van de groep huurders en woningzoekenden naar iets duurder huurwoningen (tussen de € 710 en € 1.000 per maand) te voorzien. Daarbij gelden voor ons wel een aantal harde voorwaarden:

- Geen verdere uitholling van de sociale huursector door liberalisatie; er is al een groeiend tekort aan betaalbare sociale huurwoningen.
- Stoppen met het uitroken van hurende huishoudens met een inkomen tussen één en anderhalf keer modaal; voor hen zijn de huurprijzen in de vrije sector te hoog.
- Een garantie dat de inspanning zorgt voor blijvend extra woningen in dit prijssegment.

Inzet Woonbond

Voor een goed functionerende huurmarkt moet een aantal zaken goed geregeld worden, zodat er voldoende bescherming is tegen schaarstehuren en exorbitante huurverhogingen voor zittende huurders. Verder moeten middensegmentwoningen ook op termijn voor het middensegment behouden blijven. Bij voorkeur wordt dit wettelijk vastgelegd, zodat het uniform, voor iedere huurder gelijk geregeld is en de huurder bij niet-naleving van de regels naar de rechter of huurcommissie kan stappen. Verder willen we de positie van de huurder ten opzichte van de verhuurder in de commerciële sector versterken. Deze verhouding zou meer gelijk getrokken moeten worden, zowel op individueel niveau als op het niveau van de huurdersorganisatie.

Huurprijsregulering

- Om te zorgen dat woningen in het middensegment blijven zou de werking van het wws uitgebreid moeten worden voor huurwoningen met een puntenaantal tot zo'n 200 punten (bijbehorende maximale huurprijs is ruim € 1.000 per maand). Zo wordt een stevig middensegment gecreëerd dat tegemoet komt aan de maatschappelijke behoefte. Het huidige wws kent al een uitloop tot 250 punten. Er hoeft dus geen nieuwe systematiek ontwikkeld te worden.
- Er moet iets gebeuren tegen huurverhogingsclausules in contracten die kunnen leiden tot enorme huurverhogingen. Woningen in het middensegment moeten langjarig betaalbaar blijven en de huurstijgingen mogen niet uit de pas lopen met de inkomensontwikkeling.
- De huurverhogingen van gereguleerde woningen zijn in de corporatiesector gematigd door de huursombenadering. Huurders met een gereguleerd contract bij een commerciële verhuurder kunnen daarentegen te maken krijgen met hogere maximale huurstijgingen (2,5% of 4% boven inflatie). Deze huurstijgingen zijn te fors en zouden niet hoger mogen zijn dan die in de corporatiesector. Dat betekent dat, los van de noodzakelijke huurverlaging van 10%, de jaarlijkse huurverhoging niet meer dan 1% boven inflatie mag zijn. Hiermee wordt iets gedaan aan de betaalbaarheid én wordt de huidige ongelijkheid tussen verschillende groepen huurders beperkt.

Evenwichtige relatie tussen huurder en verhuurder

- De Woonbond wil de overlegpositie van huurdersorganisatie versterken, zodat de belangen van huurders beter meegewogen worden in beleidsbesluiten. Dit kan bijvoorbeeld met een verzwaard adviesrecht op onderwerpen die belangrijk zijn voor huurders (huurbeleid, onderhoud, energiebesparing). Ook het verstrekken van voldoende faciliteiten voor huurdersorganisaties is van belang zodat zij bijvoorbeeld de noodzakelijke deskundigheid kunnen verwerven en het contact met hun achterban actief kunnen onderhouden. De Woonbond wil hierover afspraken maken in de vorm van een code.
- Met de *Implementatiewet* buitengerechtelijke geschillenregeling behoort er ook voor de commerciële huursector een onafhankelijke geschillenregeling opgezet te worden. Huurders kunnen dan – als ze er met de verhuurder niet uit komen – een geschil aan een onafhankelijke partij voorleggen. De Woonbond wil graag afspraken maken over het opzetten en invullen van een dergelijke geschillenregeling.

Woonbondspeerpunt

Bescherming huurders

Door de *Wet Doorstroming huurmarkt* zijn per 1 juli 2016 nieuwe vormen voor tijdelijke huurcontracten mogelijk. Bovendien zijn bestaande mogelijkheden voor tijdelijke verhuur verruimd.

Dit betekent dat steeds meer (vooral jonge) huurders weinig huurbescherming hebben en te maken krijgen met onzekerheid over hun woon-situatie. Zij weten vaak wel wanneer het tijdelijke contract eindigt, maar niet waar ze daarna terecht kunnen. Hebben zij na afloop van het contract wel een dak boven hun hoofd? Deze onzekerheid geldt in versterkte mate voor de toenemende groep die op basis van anti-kraak/leegstandsbeheer woont.

Tijdelijke contracten

Op dit moment bestaan er tien soorten tijdelijke huurcontracten:

1. Campuscontract voor studenten en promovendi
2. Tijdelijke contracten voor woningen die specifiek bedoeld zijn voor ouderen en gehandicapten
3. Tijdelijke contracten op basis van de *Leegstandwet* als de woning slechts tijdelijk beschikbaar is (bijvoorbeeld in afwachting van sloop, renovatie of verkoop)
4. Hospitacontract bij kamerverhuur in een woning waar ook de verhuurder woont en voorzieningen worden gedeeld

5. Tussenhuur (ook wel: diplomatenclausule of huisbewaring) bij tijdelijke afwezigheid van de eigenaar/huurder
6. Huur naar zijn aard van korte duur, zoals een vakantiewoning of wisselwoning
7. Jongerencontract voor jongeren (tot en met 27 jaar) voor de duur van vijf jaar
8. Tijdelijk contract voor maximaal twee jaar voor zelfstandige woonruimte
9. Tijdelijk contract voor maximaal vijf jaar voor onzelfstandige woonruimte
10. Tijdelijk contract voor grote gezinnen (acht en meer personen)

Contracten voor antikraak-bewoning vallen niet onder het huurrecht. Dat betekent dat voor deze bewoners geen enkele bescherming geldt. Zij kunnen elk moment te horen krijgen dat ze moeten vertrekken.

Aantallen

Er zijn weinig cijfers bekend over tijdelijke verhuur. Wel bekend zijn cijfers over de afgegeven vergunningen voor tijdelijke verhuur op basis van de *Leegstandwet*. In 2015 zijn 990 vergunningen (voor ruim 1600 woningen) voor verhuur van woonruimte in een gebouw afgegeven. Voor te koop staande woningen waren dat er 7638 (voor 7886 woningen). Voor de verhuur van woningen in afwachting van sloop en renovatie zijn in 2015 4736 vergunningen (voor 10.227 woningen) afgegeven. Het werkelijke aantal huurders dat huurt onder de *Leegstandwet* is vele malen groter, omdat een vergunning vaak meerdere jaren geldig is.

Op basis van een uitvraag van het ministerie van BZK wonen ruim 25.000 personen antikraak. Het aantal is in werkelijkheid meer, aangezien een grote leegstandbeheerder niet aan de inventarisatie heeft meegewerkt.

Over de nieuwe tijdelijke contracten zijn uiteraard nog geen gegevens bekend, maar de verwachting is dat verhuurders deze volop zullen gebruiken.

Effecten tijdelijke huur

Voor huurders zitten er veel nadelen aan de uitbreiding van tijdelijke contracten. Meer huurders krijgen te maken met woononzekerheid, vaak naast baan- en inkomensonzekerheid. Dit geldt vooral voor jongeren. Voor veel mensen is een nieuwe woning na afloop van het tijdelijk contract geen vanzelfsprekendheid. Deze basale onzekerheid kan ontwrichtend werken in het leven van huurders.

Verder betekent een tijdelijk contract een verslechtering van de rechtspositie. Als de huurder gebruik wil maken van zijn rechten, bijvoorbeeld om onderhoud te eisen, kan dit als 'lastig' ervaren worden door de verhuurder met als consequentie dat het contract niet verlengd wordt. Bovendien worden huurders op kosten gejaagd door gedwongen verhuizingen. Tot slot veroorzaakt het maatschappelijke schade. Bewoners komen en gaan, en hebben weinig gelegenheid om binding met de buurt op te bouwen. Hierdoor wordt de sociale samenhang aangetast.

De Woonbond vreest dat commerciële verhuurders tijdelijke huurcontracten standaard gaan gebruiken als proeftijd. De verhuurder kan dan gemakkelijk van een 'kritische' huurder af. Minister Blok heeft aangegeven dat vaste contracten de norm zouden moeten blijven.

Inzet Woonbond

Het achterliggende probleem bij de inzet van tijdelijke contracten is de schaarste op de huurwoningmarkt. De Woonbond vindt dat er gewerkt moet worden aan een structurele oplossing voor het tekort aan betaalbare huurwoningen. Dat betekent dat er meer gebouwd moet worden.¹⁾

Woonzekerheid is voor huurders erg belangrijk. Het vaste huurcontract moet de norm zijn. Daarom moeten de mogelijkheden van tijdelijke verhuur beperkt worden.

- Tijdelijke contracten mogen alleen als de woning echt tijdelijk beschikbaar is, zoals tijdelijke verhuur onder de Leegstandwet. En als duidelijk is dat de betreffende woning/complex voor een specifiek doel is gebouwd. Daarmee kunnen reguliere huurwoningen niet verhuurd worden met bijvoorbeeld jongerencontracten.
- De tijdelijke contracten voor maximaal twee jaar (zelfstandige woonruimte) en voor maximaal vijf jaar (onzelfstandige woonruimte) zouden afgeschaft of in ieder geval sterk ingeperkt moeten worden.

Om de onzekerheid van tijdelijke huurders te beperken, zou hen perspectieven geboden moeten worden waar zij na afloop van het huurcontract naar toe kunnen. Daarnaast worden huurders met tijdelijke contracten geconfronteerd met onvrijwillige verhuizingen en bijbehorende kosten.

- Tijdelijke huurcontracten dienen een lagere huurprijs te hebben. Minder zekerheid leidt tot hogere kosten voor de huurder en ook voor verhuurders moet het een bewuste en overwogen keuze zijn minder zekerheid te bieden. Een variant is om aan tijdelijke huurcontracten verhuiskostenvergoedingen te verbinden.
- De meest onzekere woonsituaties zoals anti-kraak en huurcontracten 'naar zijn aard van korte duur' (short-stay) moeten omgezet worden in tijdelijke huurcontracten, zodat deze bewoners meer bescherming genieten.

1) Zie hiervoor Woonbondspeerpunt *Voldoende huurwoningen*

Woonbondspeerpunten

Bronnen

Bronnen behorende bij de beleids-
speerpunten 2017 van de Woonbond.

Wonen in beweging. De resultaten van het WoonOnderzoek Nederland 2015
Ministerie van BZK, april 2016

Staat van de Volkshuisvesting
Ministerie van BZK, 7 april 2016

Staat van de Woningmarkt
Ministerie van BZK, oktober 2016

Inkomensdynamiek en de betaalbaarheid van het wonen
Planbureau voor de Leefomgeving, 21 maart 2017

Analyse van het huurbeleid van verhuurders 2016
Companen, 27 oktober 2016

De prijs voor betaalbaarheid. Optie voor meer doelmatigheid en effectiviteit in de huurtoeslag en het beleid voor de sociale huur (I&O Sociale huur)
Rijksoverheid, oktober 2016

Evaluatie verhuurderheffing
Rijksuniversiteit Groningen,
Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden, 2016

Sectorbeeld 2016
Autoriteit woningcorporaties, 30 november 2016

Corporatie in Perspectief (CiP) en Benchmark Aedes (cijfers woningcorporaties)
Aedes

Macro-economische effecten van bouwinvesteringen
CPB, 2009

Inadequate housing in Europe: Costs and consequences
Eurofound, 2016

Wonen in Nederland: maatschappelijke opgaven en bijdragen woningcorporaties
VNG, Aedes, Woonbond, 2016

Betrokkenheid huurdersorganisaties bij prestatieafspraken
Woonbond Kennis- en Adviescentrum, mei 2016

Huurdersparticipatie in beeld
Fraey, september 2016

Wachten, zoeken en vinden. Hoe lang duurt het zoeken naar een sociale huurwoning?
RIGO, 9 mei 2016

Ver van huis. Hoofdrapport Parlementaire Enquêtecommissie Woningcorporaties
Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 33 606, nr. 4

Nationale Energieverkenning 2015
ECN, PBL, CBS, RVO, 2015

De Bouwagenda. Bouwen aan kwaliteit van leven
Bouwend Nederland, maart 2017

Meer huur voor minder huis
Woonbond, september 2015

Monitor tijdelijke verhuur 2015
Companen, 4 mei 2016

Woonbond
De heer R. Paping
Postbus 3389
1001 AD AMSTERDAM

Kenmerk: 201700334

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer Paping,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'E. Schippers', written over the printed name.

Drs. E. Schippers

Bestuurlijk Platform Visserij
Postadres: Postbus 77
8320 AB URK

Betreft: Position paper Bestuurlijk Platform Visserij t.b.v. de kabinetsonderhandelingen

Middelburg, 4 april 2017

Mijnheer/Mevrouw,

In 2002 hebben de portefeuillehouders visserij van enkele visserijgemeenten het initiatief genomen om de bestuurlijke krachten te bundelen. Om dit te realiseren is het Platform Visserijgemeenten opgericht. Het doel was destijds het ondersteunen van de visserijsector bij de belangenbehartiging richting de landelijke overheid en de Europese Commissie. Gaandeweg is het aantal gemeenten gegroeid tot 16.

In 2003 is het samenwerkingsverband van de visserijgemeenten uitgebreid met de zogenaamde zoutminnende provincies; provincies die een belang hebben in de visserij. Als eerste zijn de provincies Noord-Holland en Zeeland toegetreden, daarna volgden Flevoland, Groningen, Friesland en Zuid-Holland. Vervolgens is de naam van het Platform Visserijgemeenten gewijzigd in Bestuurlijk Platform Visserij (BPV).

Het BPV is hét platform voor provinciale en gemeentelijke bestuurders dat de belangen van de visserijgemeenschappen behartigt.

Positie en omvang Nederlandse visserijsector

De Nederlandse visserijsector draagt sterk bij aan de wereldwijde voedselvoorziening door goed betaalbare en heel gezonde eiwitten in de vorm van gemiddeld ca. 6 miljoen vismaaltijden per dag af te zetten in landen met een lage koopkracht in vooral Afrika.

Het visserijcomplex bestaat uit de primaire visserij (626 vaartuigen in 2014), de visverwerkende industrie, de toeleveranciers zoals aardolie- en machine-industrie, transportbedrijven, zakelijke dienstverlening en de distributiebedrijven rondom de export en

de consumptie van vis. De bijdrage van de toeleveranciers en distributeurs is beperkt tot hun activiteiten gericht op de primaire visserij en de visverwerkende industrie.¹

Nederland is binnen Europa één van de grootste draaischijven op het gebied van seafood in de EU. Het overgrote deel van deze vis wordt buiten onze landsgrenzen afgezet. Onze veelzijdige visserijsector profiteert daarbij van die draaischijffunctie die is opgebouwd in de verwerking en afzet van vis, schaal- en schelpdieren en bijbehorende producten.

Voor een aantal 'nationale' producten zoals schol, tong, haring, garnalen, mosselen en paling is Nederland een heel belangrijke speler met niet alleen toonaangevende ondernemingen in de verwerking en afzet maar ook in de vangst en/of kweek. Ook voor onze 'nationale' producten geldt dat het merendeel naar het buitenland wordt verkocht.

De Nederlandse vissector (aanvoer, verwerking en handel) bood in 2014 werkgelegenheid aan 11.500 mensen, terwijl de toegevoegde waarde van het visserijcomplex de laatste jaren vrijwel stabiel ligt op een niveau van 0,2% ten opzichte van de nationale toegevoegde waarde.

De export van vis en visproducten in de periode 2008-2014 groeide met 25%. Afgezien van een dip in 2009, veroorzaakt door de economische recessie en daarmee een algemene teruggang van het handelsverkeer, is de export na 2009 steeds jaarlijks toegenomen. Exportcijfers over 2014 laten zien dat de exportwaarde fors is toegenomen ten opzichte van het jaar ervoor, namelijk met 11% tot bijna 2,9 mld. euro.² Daarmee vormt het visserijcomplex voor een aantal visserijgemeenten een belangrijke economische pijler.

Kansen en uitdagingen sector

Volgens het BPV liggen de kansen voor het versterken van de economische positie van de vissector vooral bij het verhogen van de toegevoegde waarde, door met name het verbeteren van de kwaliteit (certificering, versheid), het verbreden van het assortiment, het vergroten van de efficiëntie (energie, arbeid, logistiek), het verbeteren van het imago (transparantie, communicatie), het samenwerken in de keten en het duurzamer omgaan met de visbestanden.

De vissector zal echter flink moeten blijven investeren in het ontwikkelen van innovatieve technieken en de kennis om deze technieken efficiënt toe te passen, alleen dan lukt het om de duurzaamheid van de visserij te vergroten. Om het rendement te verbeteren moeten de producten van de Nederlandse vissector nog meer in de markt worden gezet als kwaliteitsproducten.

---

¹ Bron: Visserij in Cijfers 2016 (Wageningen University & Research)

² Bron: Visserij in Cijfers 2016 (Wageningen University & Research)

De sleutel om tot een duurzame economische ontwikkeling van de vissector te komen ligt, naast het duurzaam beheer van de visbestanden, in het verder ontwikkelen en uitbouwen van nieuw ondernemerschap. Ondernemerschap dat is gericht op marktontwikkelingen en hogere opbrengsten. Dat kan onder meer worden gerealiseerd door innovatief ondernemen, verbreding in de bedrijfsvoering of samenwerking met andere ondernemers in de visserijketen of daarbuiten. Daaronder wordt ook verstaan het ondernemerschap dat zich richt op investeringen in de bouw en het uitbreiden en moderniseren van productie-installaties voor de vissector en de aquacultuur. Hierbij zijn milieuvriendelijke productiemethoden, diversificatie van het productieproces en de producten, goede afzetmogelijkheden en intensieve consumentenvoorlichting randvoorwaarden.

Het versterken van de keten biedt nieuwe marktkansen doordat er kosten worden bespaard, de marktpositie verbetert en het leidt tot een toename van de concurrentiekracht. Met andere woorden het is een voorwaarde voor het versterken van lokale visserijgemeenschappen en het behoud van werkgelegenheid.

Om tot een verantwoorde uitvoering van het voorgaande te kunnen komen heeft de visserijsector ook uw hulp nodig en om die reden vragen wij uw aandacht voor enkele onderwerpen waarvan wij graag zouden zien dat die ook in de kabinetsformatie worden meegenomen.

J.de Bat, voorzitter Bestuurlijk Platform Visserij.

Het position paper van het Bestuurlijk Platform Visserij wordt mede ondersteund door de Visserijorganisaties Vissersbond, VisNed, Redersvereniging voor de Zeevisserij en Visfederatie

J.K.S. Nooitgedagt, voorzitter Nederlandse Vissersbond.

Bestuurlijk Platform Visserij

G.Pastoor, Voorzitter Visfederatie.

W.Visser, directeur VisNed.

Gerard van Balsfoort, voorzitter van de Pelagic Freezer-trawler Association

**POSITION PAPER
BESTUURLIJK
PLATFORM
VISSERIJ
T.B.V.
KABINETS-
FORMATIE
2017**

Samenvatting

- **Ministerie van Visserij**
Het belang van de visserijsector als wereldwijde voedselleverancier moet terug te vinden zijn in de naamgeving van het ministerie. Verder zijn er veel aspecten (GVB, post-Brexit, aanlandplicht, et.) die het belang van kwantitatieve maar zeker ook kwalitatieve uitbreiding binnen de beleidsdirecties noodzakelijk maken.
- **Natura 2000, Kaderrichtlijn Marien en sluiting visrijke gebieden**
De duurzame inspanningen van de visserijsector dienen te worden beloond door visserij in deze gebieden (weer) toe te staan en zeker geen extra gebieden te sluiten.
- **Aanlandplicht**
Gezien de grote impact die deze Europese maatregel zal hebben voor de (continuïteit van) de Nederlandse kottervloot is het BPV er voorstander van om, gezamenlijk met de visserijsector en de landelijke overheid, uitstel, opschorting of aanpassing van de aanlandplicht in Brussel bespreekbaar te maken.
- **De “Brexit”**
De sociaal-economische gevolgen van de Brexit zullen zeer voelbaar worden. Dat gaat veel verder dan de varende vloot. Het betreft ook visafslagen, visserijhavens, verwerkende bedrijven, vrieshuizen, de transportsector. Gelet op de geluiden die wij opvangen vanuit de visserijsector in het VK is het van groot belang dat er bij de onderhandelingen deskundigen vanuit de visserijsector in Nederland worden betrokken.
- **Pulskorvisserij**
Het BPV is voorstander van om de pulskorvisserij Europa als een bewezen duurzaam werkend vistuig op te nemen en als zodanig ook in regelgeving op te nemen. De tijdelijke ontheffingen moeten op de kortst mogelijke termijn omgezet worden in definitieve vergunningen.
- **Garnalenvisserij**
De garnalenvisserij vindt plaats door veel kleine ondernemers. Voor een verantwoord beheer is het essentieel dat collectieve regels hiervoor mogelijk zijn. Enkele free riders kunnen veel schade aanrichten voor de sector. Het is daarom van belang dat de PO's de mogelijkheid krijgen om duurzaamheidsregels ook voor niet leden af te dwingen. Het gemeenschappelijk visserijbeleid biedt hiervoor mogelijkheden via algemeen verbindend verklaring. Wij vragen politieke steun hiervoor.
- **Schelpdieren**
Het BPV is van mening dat de Nederlandse schelpdiersector zowel in fysieke als in regelgevings-technische zin voldoende ruimte dient te krijgen om de voor de verduurzaming noodzakelijke innovaties te kunnen uitvoeren. Daarnaast is een “level-playing field” ten opzichte van andere Europese schelpdierproducerende landen een must om de concurrentieslag op een eerlijke manier te kunnen aangaan.

1. Ministerie van Visserij

Achtergrond

Het ministerie van LNV bestond sinds 1935 als zelfstandige overheidsorganisatie, destijds onder de naam ministerie van Landbouw en Visserij. In de loop van de tijd is het belang van de visserij in de naamgeving van de opeenvolgende ministeries steeds verder verwaterd. In 2012 werd de naam verkort tot ministerie van Economische Zaken.

Stellingname BPV

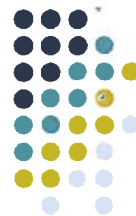
Visserij is sinds 2003 dus niet meer terug te vinden in de naamgeving van een ministerie. Het heeft daarmee ook de aandacht moeten delen met andere portefeuilles en is het belang van de Visserij steeds verder naar de achtergrond geduwd. Wij wijzen hier met name op de positie van visserij ten opzichte van het pure natuurbelang. De visserijsector heeft daarmee geen goede uitgangspositie meer terwijl die juist van belang is binnen de vele dossiers die momenteel spelen en waarvan er in dit paper slechts een aantal zijn genoemd. Brussel heeft een steeds grotere invloed op de sector. In de landen om ons heen vinden we Visserij wel terug in de naamgeving. Het BPV is van mening dat we terug moeten naar een Ministerie waar meer aandacht gegeven kan worden aan de belangen van de Visserijsector als geheel. Dat kan door terug te gaan naar de situatie van voorheen (en wellicht onder een nieuwe naam) en een opsplitsing van EZ te bewerkstelligen. Visserij vraagt immers (net als alle andere beleidsterreinen die met voedselvoorziening verbonden zijn) om een specifiekere behandeling dan andere "economische zaken". Neem naast de andere onderwerpen in dit paper als voorbeeld de Ruimtelijke Ordening op de Noordzee. De komende twintig jaar zal er een gevecht worden geleverd over de "ruimte" op de Noordzee. Dan gaat over windmolens, eventuele andere alternatieven, visserij, natuurbescherming, grondwinningen etc. Net zoals Ruimtelijke Ordening op het land zal het van belang zijn dat hier de regie wordt genomen en Visserij haar mogelijkheden niet worden ontnomen. Daar zijn verschillende redenen voor te noemen, onder meer de voedselvoorziening. Vis is immers een duurzaam product met de laagste score op het gebied van de ecologische voetafdruk. Het is maar een voorbeeld van het belang van de sector die weergegeven kan worden in de naamgeving van een ministerie.

Maar we noemen nu ook alvast de heroriëntatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) en de post-Brexit. Gelet ook op de problemen die er voor de visserijsector spelen en de daaraan verbonden complexiteit die wij in dit position paper aanhalen, achten wij het van zeer groot belang dat er binnen de beleidsdirecties aandacht wordt gegeven aan uitbreiding in kwantitatieve maar zeker ook in kwalitatieve zin in al zijn aspecten!

2. Natura 2000, Kaderrichtlijn Marien en sluiting visrijke gebieden

Achtergrond

De Europese Vogel- en habitatrichtlijn dateert vanuit de vorige eeuw. Daarom is een proces van herziening en modernisering aan de gang. Het grote knelpunt bij deze wetgeving is de zogenaamde omgekeerde bewijslast. De sector moet aantonen dat visserij geen invloed heeft op de Natura2000-kenmerken. En dat terwijl er op het gebied van bescherming op zee weinig kennis is. Er worden beslissingen genomen met grote gevolgen op basis van magere gegevens. Dat ligt op land iets eenvoudiger. Daar kun je de natuur in elk geval met eigen ogen zien. Maar ook daar ligt het lastig. Veel landen verschuiven hun aandacht van land naar zee. De relatieve soepelheid met N2000 op land wordt daar gecompenseerd door extra streng te zijn op zee. Dat is een slechte zaak, want daar is de visserij de dupe van. Daarenboven vraagt ook de Kaderrichtlijn Marien om invulling van beleid op de 11 indicatoren van deze Kaderrichtlijn.

Stellingname BPV

Bescherming van de natuur is geen onderwerp waar iemand (ook vanuit de visserijsector zelf) tegen kan en zal zijn. Bedacht moet worden dat de visserijsector de laatste jaren al een grote omslag heeft gemaakt in duurzamere uitvoering van de visserij. Dat blijkt niet alleen uit de vismethodieken zelf (gebruik puls, vermindering brandstofgebruik, selectiever vissen om zoveel als mogelijk ongewenste bijvangst te voorkomen, etc.) maar ook in het participeren van de sector in beheersovereenkomsten met overheid en NGO's (zoals Viswad en en Vibeg) en het behalen van diverse Marine Stewardship Council (MSC) certificeringen.

De visserijsector zelf is zich er als geen ander van bewust dat het "leegvissen" van de zee, waarvan de sector nogal eens wordt beschuldigd, niet aan de orde kan en mag zijn. Vissers zijn zich er terdege van bewust dat ook de generaties na ons hun bijdrage zullen moeten leveren aan de wereldwijde vraag naar voedsel. Daarom staan zij ook voluit achter het criterium van duurzaam visserijbeheer (Maximaal Duurzame Oogst) wat de basis vormt van het vigerende visserijbeleid.

Om die reden is grootschalige sluiting van visrijke gebieden geen optie voor de sector. Temeer omdat de onderbouwing van de noodzaak van die sluitingen veelal 'dun' om niet te zeggen 'flinterdun' is. Overigens, het wordt gemakshalve nogal eens over het hoofd gezien, destijds werd de (gedeeltelijke) sluiting van gebieden ingegeven door het feit dat de visserijsector niet duurzaam genoeg zou vissen. Met name het gebruik van bodemberoerende vismethoden lag hieraan ten grondslag. Het zou dus alleszins wenselijk zijn als de visserijsector voor haar inspanningen om tot een duurzame visserijuitvoering te komen, zou worden beloond door visserij in deze gebieden (weer) toe te staan en zeker geen extra gebieden te sluiten. Daarnaast moet de strategische functie van de zee als bron van gezond en hoogwaardig voedsel beter op waarde geschat worden.

3. Aanlandplicht

Achtergrond

De aanlandplicht is onderdeel van het in 2013 hervormde Europese Gemeenschappelijke Visserijbeleid (GVB). Het houdt in dat voor de meeste visserijen alle vangsten van soorten waarvoor *vangstbeperkingen* gelden zowel de *maatse* als *ondermaatse* vis niet meer in zee teruggegooid mogen worden, maar moeten worden aangeland.

In de Noordzee is in de afgelopen jaren gemiddeld 40% van de vangsten als ongewenste bijvangst in zee teruggegooid. In de demersale visserij komen verreweg de meeste discards voor, gemiddeld 150.000 ton per jaar. In de pelagische visserij is de afgelopen jaren gemiddeld 2% van de vangsten (15.549 ton) in zee teruggegooid. Vaak gaat het om te kleine vissen (ondermaatse vis) of vis waarvoor de visser geen quotum heeft. Ook regelgeving die bedoeld was om de selectiviteit te bevorderen zorgt in de praktijk vaak voor discards. Aangenomen wordt dat een groot deel van de teruggegooid vis sterft.

Voor het terug in zee gooien van ongewenste bijvangsten ontbreekt maatschappelijk draagvlak en wetenschappelijke noodzaak. Er wordt verwezen naar een niet met feiten onderbouwd gevoel van verspilling. De aanlandplicht is een Europese maatregel die moet dienen als belangrijke stimulans voor vissers om selectiever te gaan vissen, en zoveel mogelijk ongewenste bijvangst te vermijden.

Stellingname BPV

Het huidige beheersysteem met visserijquota stuurt niet op wat vaartuigen vangen maar op wat vaartuigen aanlanden. Een visserman die geen quotum heeft voor een bepaalde soort kan deze overboord gooien. In de toekomst mag dat niet meer. Dit maakt het mogelijk in de toekomst de bestaande regelgeving te vereenvoudigen. Vereenvoudiging van de regelgeving is niet alleen een wens van Nederland, maar ook van de Europese Commissie en andere lidstaten. Zo maakt de aanlandplicht naar mening van Nederland het zeedagensysteem overbodig.

Het BPV is voorstander van maatregelen die leiden tot een systeem waarbij duurzamer met de visbestanden wordt omgegaan. Een duurzame visserij wordt naar de mening van het BPV echter niet bereikt met invoering van de aanlandplicht. Noch vanuit economisch, noch vanuit ecologisch perspectief lijkt het ons dan ook wenselijk de Europese aanlandplicht in te voeren. Daarnaast plaatsen wij vraagtekens bij de handhaafbaarheid ervan. Gezien de grote impact die deze Europese maatregel zal hebben voor de (continuïteit van) de Nederlandse kottervloot is het BPV er voorstander van om, gezamenlijk met de visserijsector en de landelijke overheid, uitstel, opschorting of aanpassing van de aanlandplicht in Brussel bespreekbaar te maken. Dat moet wel binnen de vigerende regelgeving, die in co-decisie tot stand is gekomen. In de periode tot het nieuwe beleid dient de inzet dan ook te zijn gericht op het scheppen van maximale rek en ruimte binnen (en soms ook buiten) de afgesproken beleidskaders. Inzet op een werkende discardban, lerend van voorbeelden in andere landen, na 2022 is gewenst.

4. De “Brexit”

Achtergrond

Een meerderheid van de Britten stemde 23 juni vóór een vertrek uit de Europese Unie. Wanneer de Brexit daadwerkelijk een feit wordt, is nog onzeker. Nederlandse vissers dreigen tussen wal en schip te vallen door de gevolgen van de Brexit. Meer dan de helft van de totale visvangst van de Nederlandse visserij vindt plaats in wateren rondom het Verenigd Koninkrijk. Die Britse wateren zullen nu teruggeëist worden door de Engelsen, vrezen vissersbonden en politiek Den Haag.

Stellingname BPV

Het Britse water is van groot belang voor onze vloot en visserijhavens. De toon van de Britse vissers wordt echter steeds grimmiger. Dat wordt ook geconstateerd door de belangenorganisaties VisNed, de Nederlandse Vissersbond en de Europese vereniging voor Pelagische visserij PFA. De verwachting is dat er maar weinig sectoren zullen zijn in Nederland waar de negatieve impact van de Brexit zo groot kan zijn als bij de visserij.

Nu het Verenigd Koninkrijk zich van Europa afscheidt, gaan er bij de Britse politiek en de Britse vissersbonden stemmen op hun zeeën voor louter de Britse vissers toegankelijk te maken en de buitenlandse belangen in de sector te verbreken. De Engelse visserijsector zou verder de visrechten naar zich willen toetrekken. Wij vrezen eveneens dat onder andere de Nederlandse pulsvisserij niet meer wordt toegestaan.

Onze vrees is voorts dat de Engelse regering haar oor te luister legt bij dat deel van de sector dat zegt dat de visserij “de lakmoesproef van de Brexit” gaat worden. En de gevolgen daarvan zouden vooral doorwerken in de oude Nederlandse visserijgemeenschappen. De pelagische sector heeft een afhankelijkheidspercentage van boven de 80%. In de kottervisserij is de visserij op Texel bijvoorbeeld voor meer dan 70 procent afhankelijk van de Engelse wateren. Maar ook in visserijgemeenschappen als Arнемuiden, Katwijk, Stellendam en zeker ook op Urk zullen de sociaal-economische gevolgen dan zeer voelbaar worden. Dat gaat veel verder dan de varende vloot. Het betreft ook visafslagen, visserijhavens, verwerkende bedrijven, vrieshuizen, de transportsector.

Gelet op de geluiden die wij opvangen vanuit de visserijsector in het VK is het van groot belang dat er bij de onderhandelingen deskundigen vanuit de visserijsector in Nederland worden betrokken.

5. Pulskorvisserij

Achtergrond

In de Europese Unie is vissen met elektriciteit weliswaar verboden maar sinds 2009 vist een aantal Nederlandse vissers met een ontheffing met de pulstechniek. Na een stevige lobby van met name de Rijksoverheid zijn er in 2014 extra ontheffingen verleend tot een totaal van 84, waardoor de meeste kotters (in ieder geval voorlopig) kunnen vissen met de puls.

Stellinginname BPV

De pulskorvisserij is het innovatieve antwoord van de visserijsector op de vermeende negatieve gevolgen die de bodemberoerende boomkorvisserij met wekkerkettingen op de (Noordzee)bodem zou hebben. Na enkele jaren doorontwikkelen van de pulstechniek lijken de voordelen van deze wijze van vissen evident: minder bodemberoering, minder brandstofverbruik en een selectievere visserij zijn de meest in het oog springende.

Diverse wetenschappelijke onderzoeken hebben inmiddels aangetoond dat sprake is van een niet alleen uit economisch maar zeker ook uit ecologisch perspectief verantwoorde visserijmethode.

Het BPV is voorstander van om de pulskorvisserij Europa als een bewezen duurzaam werkend vistuig op te nemen en als zodanig ook in regelgeving op te nemen. De tijdelijke ontheffingen moeten op de kortst mogelijke termijn omgezet worden in definitieve vergunningen.

6. Garnalenvisserij

Achtergrond

De sector garnalenvisserij werkt aan duurzame vangstmethoden het bewijs hiervoor is geleverd door de organisatie die certificeert en haar bevindingen in een rapportage heeft verwoord. Goed nieuws voor de garnalenvissers die nu goed op weg lijken het felbegeerde MSC-certificaat te gaan halen.

Met het principeakkoord over het pakket aan maatregelen om NB-wetvergunningen te krijgen in Noord- en Waddenzee, is een tweede succes behaald en kan met een black-box om de visplekken op zee te kunnen bepalen de regels worden gehandhaafd. Voor de

garnalenvissers een behoorlijk offer maar dan moeten voor free-riders dezelfde maatregelen gelden, is winst voor de duurzame visserij.

Stellingname BPV

De garnalenvisserij vindt plaats door veel kleine ondernemers. Voor een verantwoord beheer is het essentieel dat collectieve regels hiervoor mogelijk zijn. Enkele free riders kunnen veel schade aanrichten voor de sector. Het is daarom van belang dat de PO's de mogelijkheid krijgen om duurzaamheidsregels ook voor niet leden af te dwingen. Het gemeenschappelijk visserijbeleid biedt hiervoor mogelijkheden via algemeen verbindend verklaring. Wij vragen politieke steun hiervoor.

7. Schelpdieren

Achtergrond

De schelpdiersector is het voorbeeld in de visserijsector als het gaat om de introductie van innovatieve kweekmethoden die gebaseerd zijn op verduurzaming van de bedrijfsvoering. De Producentenorganisatie voor de Nederlandse mosselcultuur heeft in oktober 2008 tezamen met de (toenmalige) minister LNV en een viertal natuurbeschermingsorganisaties het convenant "Transitie mosselsector en natuurherstel Waddenzee" ondertekend. Op basis van dit convenant wordt fasegewijs de visserij op (bodem-)mosselzaad afgebouwd, ten gunste van de invang van mosselzaad in de waterkolom. De uitvoering van het convenant loopt naar tevredenheid en zal naar verwachting in 2020 afgerond worden. De oesterkwekers worden de laatste jaren in toenemende mate geconfronteerd met sterfte in de oesterbestanden als gevolg van een virus en een roofslak. Sterfte die op sommige percelen kan oplopen tot 90% van het totaal aan kweekoesters. Tenslotte is in de zomer van 2016 voor de eerste maal tetrodotoxine aangetroffen in oesters en mosselen in de Oosterschelde. Omdat de verantwoordelijke instanties in Nederland geen ervaring hebben opgebouwd met deze neurotoxine, is besloten de handel in schelpdieren volledig stil te leggen zodra de aanwezigheid van de stof wordt vastgesteld. Dit in tegenstelling tot andere Europese landen. Dit leidt derhalve tot scheve concurrentieverhoudingen en onevenredige schade voor de Nederlandse schelpdierproducenten en –handel.

Stellingname BPV

Het BPV is van mening dat de Nederlandse schelpdiersector zowel in fysieke als in regelgevings-technische zin voldoende ruimte dient te krijgen om de voor de verduurzaming noodzakelijke innovaties te kunnen uitvoeren. Daarnaast is een "level-playing field" ten opzichte van andere Europese schelpdierproducerende landen een must om de concurrentieslag op een eerlijke manier te kunnen aangaan.

Bestuurlijk Platform Visserij
De heer J. de Bat
Postbus 77
8320 AB URK

Kenmerk: 201700336

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer De Bat,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Drs. E.J. Schippers', written over a printed name.

Drs. E.J. Schippers

Mevrouw drs. E.I. Schippers
Informatieur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum 6 april 2017
Referentie BR2600

Betreft: Informatiebesprekingen

Geachte mevrouw Schippers,

Ten behoeve van de formatiegesprekken breng ik u graag namens de Nederlandse Vereniging van Banken de volgende punten onder uw aandacht.

Banken zijn de afgelopen jaren sterker en veiliger geworden mede dankzij (Europese) wet- en regelgeving. Volgens de ECB (stresstest) en DNB is de Nederlandse bancaire sector weerbaarder en stabiel. Het risico dat de kosten bij het omvallen van een bank in de toekomst nog een keer bij de belastingbetaler komen te liggen is substantieel afgenomen. Tegelijk is het toezicht nationaal en Europees versterkt (de Bankenunie). De Nederlandse bancaire sector staat er goed voor.

Banken hebben ondertussen ingrijpende en noodzakelijke wijzigingen doorgevoerd in hun bedrijfsmodel. Risico's worden anders en beter ingeschat en de risico's in de bankbalansen zijn - ten opzichte van het begin van deze eeuw - lager. De kapitaalbuffers worden zowel kwalitatief als kwantitatief verder versterkt en de dienstverlening aan de klanten wordt iedere dag verder verbeterd.

Een belangrijk fundament, namelijk het vertrouwen van burgers in de sector, is nog steeds laag. Het centraal stellen van de klant eindigt niet bij mooie woorden, het moet daadwerkelijk effect hebben en leiden tot tevredenheid bij klanten over het productaanbod en de dienstverlening. Dit kan alleen met daden, door onze klanten te laten ervaren dat zij centraal staan. Daar werken de banken onverminderd hard aan.

Vanaf 1 april 2015 is de wettelijke verankering van de bankierseed bij de Nederlandse banken van kracht. Alle ruim 80 duizend bankmedewerkers hebben hiertoe de bankierseed afgelegd. Dit draagt bij aan het bespreekbaar maken van cultuur en gedrag. Bijvoorbeeld doordat bankmedewerkers mogelijke dilemma's open met elkaar bespreken.

Wij willen uw aandacht vragen voor een aantal zaken die voor onze klanten, de economie en de bancaire sector van belang zijn. Wij zouden graag zien dat onderstaande punten nadrukkelijk aandacht krijgen van de nieuwe regering.

Vestigingsklimaat: behouden Europees speelveld, geen nationale koppen

Nederland is een van de meest open economieën ter wereld en onze nationale welvaart is daarmee afhankelijk van de handel met andere landen. De Nederlandse bancaire sector staat onze

Nederlandse bedrijven bij in hun nationale en internationale activiteiten. Het is belangrijk dat de banken dat kunnen blijven doen in een omgeving waar dezelfde regels gelden voor alle Europese banken. De aankomende Brexit versterkt de noodzaak om geen drempels op te werpen en het vestigingsklimaat in Nederland aantrekkelijk te houden. Het nieuwe kabinet zou er naar moeten streven om Nederland als hub voor financiële innovatie op de kaart te zetten.

Daarom is het belangrijk dat:

de nieuwe regering de voltooiing van de Bankenunie blijft ondersteunen en regulering van de bancaire sector consequent en uitsluitend op Europees niveau laat plaatsvinden, zodat alle banken in Europa in een gelijk speelveld opereren.

Veranderend financieringslandschap voor ondernemers

Banken zijn voor veel ondernemers nog steeds de belangrijkste verstrekker van financiering. De financieringsbehoefte van ondernemers is echter breder dan alleen bancair vreemd vermogen. Daarom vinden banken verbreding van het financieringslandschap een goede zaak.

Voor een goede samenwerking tussen verschillende aanbieders van financiering is het belangrijk dat er sprake is van een gelijk speelveld. Juist nu er steeds meer verschillende aanbieders van financiering zijn is het belangrijk dat klanten weten waar zij aan toe zijn, maar dat ook financiers onderling weten wat zij van elkaar mogen verwachten. Uiteraard ligt hier ook een taak voor financiële dienstverleners zelf – de banken voorop – om initiatieven te ontwikkelen om deze duidelijkheid te creëren.

Banken vinden een zekere mate van bescherming voor bepaalde zakelijke klanten in dit veranderende financieringslandschap wenselijk. De banken werken daarom aan een gedragscode waarin wordt vastgelegd waar banken voor staan in relatie tot kleinzakelijke klanten. Door de gedragscode wordt de informatiepositie van de ondernemer versterkt, ontstaat meer rechtszekerheid en wordt recht gedaan aan het ondernemerschap van de kleinzakelijke klant. Banken committeren zich aan de gedragscode, die vanaf 1 januari 2018 in werking zal moeten treden. Wij vragen de overheid ons hierin te steunen, zodat een op de toekomst voorbereid speelveld ontstaat waarin voor de klant en de dienstverleners duidelijk is wat partijen wel en niet van elkaar mogen verwachten.

De genoemde veranderingen zijn niet los te zien van de ontwikkelingen op het terrein van digitalisering. Nieuwe mogelijkheden om informatie uit te wisselen zijn de stuwende kracht achter de opkomst van nieuwe vormen van financiering. En het zijn juist de ondernemers die de vruchten kunnen plukken van de continue verbetering van de dagelijkse uitwisseling van data tussen bedrijven, overheid en financieel dienstverleners. Goed voorbeeld doet volgen en daarom zien banken graag dat de overheid Standard Business Reporting (SBR) verder inzet om Nederland op dit terrein een voorsprong te geven. Wij leveren daar graag een bijdrage aan.

Daarom is het belangrijk dat:

een op de toekomst voorbereid speelveld voor klant en dienstverleners ontstaat, zodat partijen weten wat zij van elkaar wel en niet mogen verwachten; en de overheid verder inzet op Standard Business Reporting voor efficiënte communicatie tussen overheid, bedrijven en financieel dienstverleners.

De energietransitie

Klimaatverandering is een van de belangrijkste vraagstukken van deze tijd. De samenleving verwacht van bedrijven, en zeker ook van de financiële sector, dat zij het uiterste doen om bij te dragen aan oplossingen voor dit vraagstuk. Banken hebben een rol te spelen bij de noodzakelijke

energietransitie. Volgens McKinsey is daarvoor tot 2040 een investering van 200 miljard euro nodig. Dat kan niet zonder private financiering.

Banken willen graag ondernemers en zeer grote (publiek-private) financieringsprojecten op het terrein van infrastructuur en energie steunen. Initiatieven in deze sectoren zijn vaak hoog innovatief, hebben lange terugverdienterminen en zijn daardoor ook risicovol. Dit vraagt veelal een mix aan financiering waar eerst risicokapitaal en later bancaire financiering samenkomen. Daarom steunen veel nieuwe initiatieven in de eerste fase op de overheid. De banken ondersteunen het breed gedragen voornemen tot de oprichting van Invest-NL dat bij grote transitie vraagstukken - waaronder die van energie - kan zorgen voor de daadwerkelijke totstandkoming.

Daarom is het belangrijk dat:

de nieuwe regering stappen neemt om de energietransitie te versnellen en bij de financierbaarheid van de plannen samen met de banken (maar zeker ook andere financiers) op te trekken.

Belastingdruk van banken

Nederlandse banken betalen net als ieder ander bedrijf vennootschapsbelasting over hun winst. Daarnaast betalen banken BTW over de producten die ze afnemen (die ze in tegenstelling tot andere bedrijven maar zeer beperkt terugkrijgen). Daarbovenop betaalt een aantal banken een sectorspecifieke bankenheffing (ca. 500 miljoen euro per jaar).

Uit de evaluatie van de Wet bankenbelasting is gebleken dat de bankenbelasting uitsluitend een budgettair doel dient. De belangrijkste reden voor het invoeren van de bankenbelasting was juist het beprijsen van de impliciete overheidsgarantie voor banken. Deze garantie is echter na het verhogen van kapitaalbuffers, de invoering van bail-in en de inrichting van het resolutiefonds in grote mate afgenomen.

Nu de economie verder aantrekt, kunnen banken de jaarlijkse afdracht aan bankenbelasting die wegvloeit in de algemene middelen van de Staat effectiever inzetten voor dienstverlening aan hun klanten, de versterking van hun buffers en innovatie. Elke euro die de bank aan bankenbelasting moet besteden kan niet in de economie worden aangewend.

Daarom is het belangrijk dat:

de nieuwe regering de bankenbelasting afschaft.

Naast bovengenoemde belastingen kost het vullen van het resolutie- en het depositogarantiefonds samen de Nederlandse banken jaarlijks ongeveer 900 miljoen euro. De bijdragen aan deze fondsen is nuttig besteed omdat banken hierdoor veiliger worden en de kans dat de belastingbetaler moet bijspringen, afneemt.

Converteerbare schuldtitels ("contingent convertible bonds" ofwel "CoCo's") hebben een belangrijke functie in het verdelen van de financiële pijn onder geldschieters in een stresssituatie. Op het moment dat onverhoopt een van tevoren vaststaande trigger wordt geraakt, verandert het karakter van de schuld in eigen vermogen. Met het instrument van converteerbare schuldtitels komt de verantwoordelijkheid voor de risico's bij de vreemd vermogen verschaffers van de bank te liggen en niet bij de overheid.

Nederlandse banken hebben inmiddels circa 7 miljard euro aan deze converteerbare schuldtitels uitgegeven. De bevestiging van de fiscale aftrekbaarheid in Nederland was voor de banken een startpunt voor de uitgifte daarvan. De uitgifte van converteerbare schuldtitels draagt bij aan een evenwichtige fundingmix van banken. Een wijziging van het fiscale beleid, 2 jaar na invoering, grijpt

in op de continuïteit en de lange termijn doelstelling van banken om hun eigen draagkracht in stresssituaties te versterken.

In de hele Eurozone geldt voor deze schuldtitels een behandeling als schuld en dus ook als fiscale kostenpost in de winstbelastingen. Nederland heeft zich in 2015 aangesloten bij de bestaande praktijk met als belangrijke reden het gelijke speelveld op de internationale kapitaalmarkten.

Eventuele afschaffing van de fiscale aftrekbaarheid levert een ongelijk speelveld op tussen banken in Europa. Tevens leidt afschaffing doorgaans tot het heffen van dubbele belasting doordat zowel de financiële instelling als de investeerder belasting betaalt.

Daarom is het belangrijk dat:

de nieuwe regering de huidige fiscale behandeling voor converteerbare schuldtitels continueert.

Big data en privacy waarborgen en kansen grijpen

Digitalisering en nieuwe technologieën bieden kansen voor financiële producten en dienstverlening dicht bij de klant. De verwachtingen die klanten hebben van bancaire diensten veranderen ook hierdoor. Bankieren blijft draaien om het veilig bewaren van het geld en data, om het faciliteren van betalingen en het verdelen van de risico's. Voor elk van deze kerntaken verwachten klanten steeds meer digitale bediening waarbij de aanbieder minder relevant is. Hét uitgangspunt hierbij is dat de klant erop kan rekenen dat de privacy is gewaarborgd.

Banken, nieuwe FinTech-bedrijven, toezichthouders en andere partijen zijn volop in beweging om positie te kiezen in het nieuwe digitale financiële ecosysteem. Aanbieders in de vorm van FinTech en BigTech bieden klanten voor elk van deze kerntaken (of delen daarvan) alternatieven. De innovatie gaat zeer snel en wij verwachten dat de financiële sector de komende jaren drastisch zal veranderen. De implementatie van de zogenaamde Payment Services Directive 2¹ begint in 2018 en zal hierbij als vliegwiel fungeren. Voor banken die kansen weten te benutten is een essentiële rol weggelegd. Het gebruik van data vormt de kern van veel nieuwe verdienmodellen.

De privacyregels zullen het kader vormen voor verantwoorde omgang met de persoonlijke data en tegelijkertijd het kader zijn bij het realiseren van de maatschappelijke en economische verwachtingen van (big) data.

Daarom is het belangrijk dat:

de nieuwe regering zich samen met bedrijfsleven en consumentenorganisaties inspant om het vertrouwen in het gebruik van (big) data te vergroten. Hiermee kan richting worden gegeven om de potentie van het gebruik van deze data te benutten en tegelijk een helder kader te stellen waarin de door de burger gewenste privacy altijd is gewaarborgd.

Pensioenbanksparen

Maatschappelijke ontwikkelingen zoals vergrijzing, toenemende individualisering en een terugtrekkende overheid zorgen voor nieuwe en meer uiteenlopende financiële behoeften bij de Nederlandse consument. Dit vereist meer financiële planning op maat en financiële producten die passen bij de behoefte van de consument.

Een zeker en passend pensioen is van groot belang. Consumenten vragen in toenemende mate om een eigen transparante pensioenrekening met de keuzemogelijkheid om bepaalde risico's af te

¹ Vanaf 2018 zijn banken op basis van Europese wetgeving (PSD2) verplicht om betaalgegevens (gratis) te delen met derde partijen (service providers zonder bankvergunning), maar niet zonder dat de klant daar uitdrukkelijk toestemming voor geeft.

dekken. De VVD heeft in 2016 per motie verzocht om onderzoek naar de uitbreiding van het banksparen in de 3e pijler met pensioenbanksparen in de 2e pijler. Een dergelijke vorm van banksparen kan significante voordelen voor de consument opleveren door meer transparantie, en daardoor verbetering van de mogelijkheden van persoonlijke financiële planning in alle levensfasen en potentieel hogere pensioenuitkeringen. De consument krijgt zo de ruimte om zelf de gewenste balans te kiezen tussen enerzijds het afdekken van (langlevens) risico en anderzijds flexibiliteit in de pensioenopbouw- en uitkeringsfase. Randvoorwaarde is dat het inkomen in geen geval terug valt tot onder de grens waaronder aanspraak kan worden gemaakt op sociale voorzieningen.

Daarom is het belangrijk dat
de nieuwe regering de keuzevrijheid bij pensioenopbouw vergoot door pensioenbanksparen toe te voegen aan de 2^e pijler.

Wij zijn uiteraard graag bereid desgewenst bovenstaande nader toe te lichten.

Ik wens u veel succes en wijsheid bij uw belangrijke opdracht.

Hartelijke groet,

Chris Buijink
Voorzitter Nederlandse Vereniging van Banken

Cc: Fractievoorzitters VVD, CDA, D66 en GroenLinks. Tweede Kamer

Nederlandse Vereniging van Banken
De heer C. Buijink
Gustav Mahlerplein 29-35
1082 MS AMSTERDAM

Kenmerk: 201700338

Den Haag, 10 april 2017

Geachte heer Buijink,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E.J. Schippers

Postbus 2894 1000 CW Amsterdam

Aan de informateur
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
drs. E.I. Schippers
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Landelijk Bureau
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

Datum 6 april 2017
Betreft nieuw regeerakkoord
Oms O.2.1.17-102.DM
kenmerk

Geachte mevrouw Schippers,

Vluchtelingen moeten in Nederland niet alleen kunnen rekenen op een veilige plek, maar ook snel kunnen integreren om zo een toekomst op te bouwen en een bijdrage te leveren aan onze samenleving. VluchtelingenWerk Nederland gaat ervan uit dat vluchtelingenbeleid, zowel wat betreft integratie als asiel, in het komende regeerakkoord aan de orde komt. Veel politieke partijen hebben in hun verkiezingsprogramma's en tijdens de campagne hiervoor terecht aandacht gevraagd. Blijvende inzet op integratie is urgenter dan ooit. Dit wordt bevestigd door het recente pleidooi van vijf adviescolleges voor een zo vroeg en zo intensief mogelijke deelname van vluchtelingen aan de Nederlandse samenleving¹.

Dagelijks zetten 14.000 vrijwilligers van VluchtelingenWerk, gesteund door 60.000 donateurs, zich in voor vluchtelingen in ons land. Zij worden hierbij dagelijks geconfronteerd met de (on)mogelijkheden van 'Haags' beleid en de uitwerking daarvan in de praktijk. Vanuit deze kennis en expertise wil VluchtelingenWerk Nederland een aantal aanbevelingen doen:

Investeer in arbeidsparticipatie

Het hebben van betaald werk is een effectieve manier om deel te nemen én bij te dragen aan de samenleving. Toch blijkt keer op keer uit onderzoek dat de arbeidsparticipatie van vluchtelingen laag is, ook na meerdere jaren verblijf in Nederland.² Het is daarom van groot

- 1 Signalering van voorzitters adviescolleges 'Vluchtelingen: van opvang naar volwaardige participatie', CRM, SER, WRR, ACVZ, ROB, 27 maart 2017
- 2 Zie onder andere Policy brief WRR/SCP/WODC 'Geen tijd verliezen; van opvang naar integratie van asielmigranten', 16 december 2015

belang dat de arbeidsparticipatie van vluchtelingen actief wordt bevorderd, met ruimte voor maatwerk én voor scholing en training gericht op het vergroten van de kans op een baan. Gemeenten moeten hiertoe wél in de gelegenheid worden gesteld, bijvoorbeeld door te beschikken over bruikbare informatie uit de screening- en matchingsgesprekken die in de opvang plaatsvinden. Met deze informatie kunnen gemeenten samen met de vluchteling een individueel plan van aanpak opstellen. Bovendien pleit VluchtelingenWerk ervoor dat het voor werkgevers gemakkelijker wordt om vluchtelingen goede kansen te bieden op de arbeidsmarkt. Het begint ermee dat werkgevers deze potentiële werknemers beter kunnen vinden. Dat betekent dat gemeenten en werkgeversservicepunten bij een vraag naar arbeid snel profielen moeten kunnen aanleveren én dat werkgevers en vluchtelingen elkaar online goed kunnen vinden. Ook het bieden van (werkervarings)banen in combinatie met extra taallessen blijkt effectief te zijn, maar dit wordt nog te weinig ingezet. Werkgevers willen hierover goede informatie ontvangen, ondersteund worden bij het aanbieden van deze trajecten en achteraf niet onnodig veel verantwoordingsinformatie moeten aanleveren. Tot slot pleit VluchtelingenWerk ervoor dat werkgevers ontzorgd worden door gemakkelijk gebruik te maken van jobcoaching/begeleiding op de werkvloer. Alle werkende vergunninghouders zouden daarom in de eerste werkzame jaren recht moeten hebben op jobcoaching.

Versnel het integratieproces

Meedoen begint met het leren van de taal en het maken van contact. Vluchtelingen die Nederlands spreken, kunnen zich sneller zelfstandig redden. Daarom pleit VluchtelingenWerk ervoor dat de overheid zorgt dat vluchtelingen vanaf dag één professionele taallessen volgen. Ook is het belangrijk dat vluchtelingen ondersteuning krijgen om vanaf dag één volwaardig mee te doen via vrijwilligerswerk, een stage of betaald werk. Het integratieproces wordt effectiever door het koppelen van huisvesting, taal/inburgering, opleiding en arbeidstoeleiding. Samenwerking tussen overheid, werkgevers en maatschappelijke partners is daarbij van cruciaal belang. In het afgelopen jaar hebben alle partners constructief samengewerkt in de Taskforce Werk en Integratie Vluchtelingen. VluchtelingenWerk hecht waarde aan het voortzetten van deze samenwerking om de versnellende maatregelen te implementeren, te borgen en de ervaringen en effecten te monitoren, zodat gericht verder wordt gewerkt aan een betere participatie. VluchtelingenWerk adviseert om een Vluchtelingen Integratie Akkoord te sluiten tussen overheid, werkgevers en maatschappelijke organisaties met als doel de arbeidsparticipatie van vluchtelingen drastisch te verhogen. De recente signalering van de SER³ en de ervaringen tot nu toe bieden relevante aanknopingspunten.

---

3 Sociaal Economische Raad, Signalering 'Nieuwe wegen naar een meer succesvolle arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen', 8 december 2016

Maak inburgering echt mogelijk

De overheid vindt het belangrijk dat vluchtelingen binnen de gestelde termijn het inburgeringsexamen halen. Dat moet voor hen dan ook echt mogelijk zijn. Daarom bepleit VluchtelingenWerk dat de (uitvoering van de) huidige Wet Inburgering waar nodig en mogelijk wordt verbeterd. Op basis van de wetsevaluatie in het voorjaar van 2018 wordt dan beoordeeld of substantiële wijzigingen in de inburgering nodig zijn. Nu al grote wijzigingen doorvoeren, is niet in het belang van de huidige nieuwkomers en leidt de aandacht af van noodzakelijke verbeteringen in de uitvoering van de huidige wet. Wij pleiten er concreet voor dat haast wordt gemaakt met de aangekondigde verbeteringen in de (uitvoering van de) huidige wet, zoals het instellen van extern toezicht op de kwaliteit van het cursusaanbod. En daarnaast de huidige wet- en regelgeving te vereenvoudigen, belemmerende en bureaucratische regels te verminderen en hierover in gesprek te gaan met deskundigen uit het veld. Het is cruciaal om te leren van het verleden: maak een analyse op basis van de ervaringen met de diverse inburgeringsstelsels (vanaf 1998) en betrek deze bij de conclusies en aanbevelingen voor de officiële wetsevaluatie van de huidige Wet Inburgering 2013 (begin 2018). Hiermee kan inzicht worden verkregen in elementen uit deze stelsels die de inburgering hebben bevorderd dan wel hebben belemmerd. Verder adviseren wij om de nieuwkomers te benaderen vanuit vertrouwen dat zij graag willen inburgeren en te realiseren dat dit voor velen geen eenvoudige opdracht is.

Bied snelle zekerheid van verblijf en spoedige naturalisatie

Voor de integratie van vluchtelingen is het essentieel dat zij snel zekerheid krijgen over een duurzaam verblijf zodat zij hun toekomst in Nederland kunnen opbouwen. Uit onderzoek blijkt dat vluchtelingen zonder Nederlandse nationaliteit en met een tijdelijke status veel moeilijker aan het werk komen. Ook op grond van internationaal recht moet de mogelijkheid tot naturalisatie voor vluchtelingen worden vergemakkelijkt. Gelijktrekking met de naturalisatietermijn voor staatlozen (drie jaar) ligt het meest voor de hand.

Verhoog het quotum van uitgenodigde vluchtelingen

Hervestiging is een beproefd instrument om de meest kwetsbare vluchtelingen, die in de regio verblijven, naar Nederland te halen om hen hier de noodzakelijke bescherming te bieden. Voor 2017 zijn volgens de UNHCR wereldwijd 1,2 miljoen plaatsen nodig, terwijl slechts 100.000 plaatsen zijn aangeboden door andere landen. Daarom zijn er veel grotere aantallen voor hervestiging nodig. Ook op grond van de VN New York Declaration for Refugees and Migrants van 19 september 2016 is Nederland gehouden aan het verhogen van het hervestigingsquotum en het introduceren van veilige routes voor vluchtelingen. Nederland heeft al sinds 1987 een quotum van 500 uitgenodigde vluchtelingen per jaar. Wij dringen aan op het substantieel verhogen van dit quotum door Nederland.

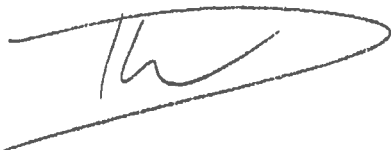
Onderzoek de mogelijkheden van een private sponsorship programma

Bij een private sponsorship programma zeggen private partijen – bijvoorbeeld een groep particulieren, NGO's, kerkgemeenschappen of bedrijven – voor een bepaalde periode toe om geselecteerde vluchtelingen financiële, sociale en emotionele steun te bieden. Canada kent sinds 1978 een dergelijk programma en andere landen, zoals Australië, Duitsland en Groot Brittannië doen hiermee ook ervaring op. Voordeel van dit programma is het creëren van draagvlak binnen de samenleving én een snellere integratie van vluchtelingen. VluchtelingenWerk adviseert dat Nederland deze mogelijkheid onderzoekt.

Graag zijn wij bereid om de bovenstaande aanbevelingen toe te lichten.

Wij blijven ons ook in de komende tijd inzetten voor de belangen van vluchtelingen in Nederland. Hierbij werken we nauw samen met de betrokken overheden en maatschappelijke organisaties. We waarderen deze samenwerking en stellen onze kennis en expertise ook in de komende kabinetsperiode graag gevraagd en ongevraagd ter beschikking. Op deze wijze willen wij een bijdrage leveren aan een humaan en duurzaam vluchtelingenbeleid en het behoud van draagvlak hiervoor in de samenleving.

Hoogachtend,

Dorine Manson
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland

Bijlage: Actiepunten voor een humaan en duurzaam vluchtelingenbeleid

Actiepunten voor een humaan en duurzaam vluchtelingenbeleid

Mensen die vervolging, onderdrukking en oorlog ontvluchten, hebben recht op bescherming. Dit is vastgelegd in het Vluchtelingenverdrag en internationale mensenrechtenverdragen. Bescherming van vluchtelingen betekent dat zij asiel kunnen aanvragen, dat zij niet worden teruggestuurd naar een onveilig land, dat zij de rechten krijgen om zo snel mogelijk een volwaardig burger te kunnen zijn en de kans krijgen om een nieuw bestaan op te bouwen in het nieuwe land. Nederland heeft deze verdragen ondertekend en heeft dus als taak deze mensenrechten te bewaken en te respecteren.

VluchtelingenWerk Nederland roept de politiek op om vluchtelingen de bescherming te bieden die zij nodig hebben en een vluchtelingenbeleid te voeren dat gebaseerd is op het Vluchtelingenverdrag en internationale mensenrechtenverdragen.

De volgende punten vloeien hieruit voort:

- 1. Een gemeenschappelijk en solidair Europees vluchtelingenbeleid**
  - * Verdeel de verantwoordelijkheid voor de behandeling van asielaanvragen in Europa eerlijk via een quotumsysteem. Houd daarbij rekening met de voorkeur van de asielzoeker.
  - * Bied vluchtelingen legale toegang tot Europa, zodat zij niet gedwongen worden om gebruik te maken van mensensmokkelaars en via onveilige routes te reizen. Verhoog het aantal hervestigingsplaatsen, breid mogelijkheden voor gezinshereniging uit en verstrek humanitaire visa via ambassades.
  - * Investeer als EU gezamenlijk in beschermingscapaciteit in de regio, zodat vluchtelingen daar volwaardige bescherming krijgen.

- 2. Een snelle, eerlijke en zorgvuldige asielprocedure**
  - * Zorg voor snelle toegang tot een zorgvuldige asielprocedure met waarborgen zoals goede voorlichting, voldoende ruimte voor het vluchtverhaal, adequate rechtshulp en een onafhankelijke tolk.
  - * Sluit geen asielzoekers aan de grens op.
  - * Bied snel duidelijkheid. Voorkom lange wachttijden voor en tijdens de asielprocedure.
  - * Weeg het belang van het kind mee in de asielprocedure.
  - * Geef vluchtelingen na drie jaar een permanente verblijfsvergunning.

- 3. Rechtvaardig landenbeleid**
  - * Zorg dat het landenbeleid -het asielbeleid ten aanzien van de landen van herkomst- recht doet aan diverse bronnen van informatie, waaronder rapporten van mensenrechtenorganisaties en UNHCR. Stel een commissie in van onafhankelijke experts, zoals wetenschappers en medewerkers van NGO's en UNHCR om het landenbeleid en de toepassing te monitoren.
  - * Wijs geen landen aan als 'veilig land van herkomst' als dit land niet veilig is voor bepaalde personen, zoals kwetsbare minderheden of politieke opposanten.
  - * Merk Turkije niet aan als veilig derde land, onder meer vanwege het risico op refoulement (het terugsturen van vluchtelingen naar een land waar zij voor vervolging moeten vrezen). Dit betekent dat vluchtelingen die via Turkije naar Europa vluchten, niet mogen worden teruggestuurd naar Turkije.

- 4. Goede en kleinschalige opvang voor asielzoekers**
  - * Verplicht iedere gemeente tot het bieden van kleinschalige en goede opvang van asielzoekers, waarvan een deel permanent en een deel flexibel.
  - * Bied al tijdens de asielprocedure professioneel taalonderwijs, kennis van de samenleving en activiteiten zodat vluchtelingen sneller zelfredzaamheid zijn en hun kennis en kunde op peil blijft.

VluchtelingenWerk Nederland
Mevrouw D. Manson
Postbus 2894
1000 CW AMSTERDAM

Kenmerk: 201700340

Den Haag, 10 april 2017

Geachte mevrouw Manson,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. J. Schippers

